Міністерство екології та природних ресурсів України
Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Львівській області
Львівський національний університет імені Івана Франка
Національний лісотехнічний університет України

Рідкісні та зникаючі рослини Львівщини

Львів
Видавництво «Бона»
2011

УДК [502.172:502.211(477.83)]
ББК 20.1 (4 УКР-4 ЛЬВ)

Рідкісні та зникаючі види рослин Львівщини / керівник проекту М.С.Хом’як. – Львів, Видавництво «Бона», 2011. – 124 с.

Керівник проекту:
Хом’як М.С., начальник Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Львівській області

Відповідальні за реалізацію проекту:
Башта Г., Ковальчук О., Шемелинець І., Шопа І.

Авторський колектив:
Тасєнкевич Л., Калінович Н., Сорока М., Борсукевич Л., Данилюк К., Хміль Т., Гончаренко В., Прокопів А., Жук О., Сеник М., Мамчур З., Дика О., Новіков А., Пірогов М.

Світлини:
Ковальчук А., Оліяр Г., Капелюх Я., Борсукевич Л., Буджак В., Тасєнкевич Л., Данилюк К., Чернецький М., Баранчук Г., Проців Г., Сорока М., Кіш Р., Лучин І., Новіков А., Домбровска А., Іванчик О., Калюжная В., Кузярін О., Любченко А., Мітка Й., Пірогов М., Савіцкі Р., Хміль Т.

Картосхеми:
Ковальчук І., Пука Є.

Видання здійснене за підтримки фонду охорони навколишнього середовища в складі Львівського обласного бюджету

© Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Львівській області

ISBN 978-966-97167-5-0

ПЕРЕДМОВА

Флора Львівської області багата і різноманітна завдяки унікальним природним умовам регіону та його розташуванню на шляху перетину міграційних потоків рослинності з усіх напрямків як в минулі геологічні епохи, так і в наш час.

Як і по всій планеті, на території нашої області господарська діяльність людини спричинила зниження чисельності або й зникнення багатьох видів рослин і тварин. Свідоцтвом загроз для біорізноманіття є складені науковцями переліки загрожених видів рослин і тварин – Червоні книги і Червоні списки, які з кожним виданням стають об'ємнішими. Збереження видів рослин залежить від усвідомлення і активних дій усієї людської спільноти.
Особливої уваги заслуговують ті види рослин, які охороняються на загальнодержавному рівні і занесені до Червоної книги України.

У пропонованій книзі представлено характеристику більшості рідкісних і загрожених видів рослин Червоної книги України, які трапляються на території Львівщини. Опис кожного виду у книзі наводиться за схемою, подібною до тієї, за якою він охарактеризований у Червоній книзі:

- Назва виду українською мовою;
- Назва виду латинською мовою;
- Назва родини, до якої належить вид – українською і латинською мовами;
- Природоохоронний статус виду – згідно з категоризацією Міжнародного союзу охорони природи:

CR – "критично загрожений" таксон, що перебуває під критичною загрозою зникнення найближчим часом, якщо не припиниться дія чинників, що йому загрожують,

EN – "загрожений", "зникаючий" таксон, що перебуває під загрозою зникнення в недалекому майбутньому,

VU – "вразливий" таксон, що може найближчим часом перейти в одну з попередніх категорій, якщо не припиниться дія чинників, що йому загрожують,

R – "рідкісний " таксон з нечисленними популяціями, представленими невеликою кількістю особин, який при виникненні несприятливих обставин може перейти до вище зазначених категорій;

- Наукове значення;
- Світлина;
- Картосхема поширення виду в Львівській області;
- Основні характерні риси виду та його оселища;
- Причини зміни чисельності популяцій виду в області;
- Заходи, які мають бути вжиті для збереження виду;
- Основні джерела інформації.

Видання цієї книги, яка дає змогу жителям Львівщини познайомитись з видами рослин, що є під загрозою зникнення, є важливим внеском у справу популяризації природоохоронної справи та збереження нашої природної спадщини для майбутніх поколінь.

Мирослав Хом'як,
начальник Державного управління
охорони навколишнього природного середовища
в Львівській області

АВТОРИ ЩИРО ВДЯЧНІ УСІМ КОЛЕГАМ, ЯКІ ДАЛИ ДОЗВІЛ НА ВИКОРИСТАННЯ СВОЇХ СВІТЛИН ДЛЯ ЦІЄЇ КНИГИ

ЗЕЛЕНИЦЯ АЛЬПІЙСЬКА

Diphasiastrum alpinum **(L.) Holub**
Родина Плаунові – **Lycopodiaceae**

Рідкісний (R) високогірний вид з розірваним ареалом.

Невелика рослина зі сланким стеблом 20-40 см завдовжки. Пагони 4-11 см заввишки. Неплідні пагони не сплющені, циліндричні, 1,5-2,5 см завтовшки, листки на дуже дрібних черешках (до 0,1-0,2 мм) не притиснуті до стебла, розміщені чотирма рядами черепицеподібно, лусковидні. Спороносні колоски сидячі, розміщені по одному, спорангії в пазухах спорофілів.

Росте на високогірних луках, скелях, серед кам'яних розсипищ.

ЗАГРОЗА: випасання худоби, рекреація та руйнування біотопів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: збереження оселищ.

Фото: Данилюк К.М.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 12.

ЗЕЛЕНИЦЯ СПЛЮСНУТА

Diphasiastrum complanatum **(L.) Holub**
Родина Плаунові – **Lycopodiaceae**

Вразливий (VU) голарктичний вид на південній межі поширення.

Багаторічна вічнозелена трав'яна рослина. Стебла довгі, повзучі. Стерильні гілки дуже сплющені, зверху – блискучі, темно-зелені, зісподу – матові, світло-зелені. Плідні гілочки, зібрані розлогим віялом, переходять у довгу, рідко обсаджену листками ніжку, що несе по кілька циліндричних колосів. Генеративні листки яйцеподібні, загострені, по краю виїмчасто-зубчасті. Вегетативні листки дрібні, притиснуті, розміщені чотирма рядами.

Росте переважно на піщаних ґрунтах у соснових та дубово-соснових лісах, а також на мохових подушках у букових, ялицево-букових і смерекових лісах, іноді на пустищних луках.

ЗАГРОЗА: суцільні рубки лісів, збирання рослин для культових обрядів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона суцільних рубок та збирання рослин.

Фото: Борсукевич Л.
Література: Доброчаева и др., 1987; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 13.

ПЛАУНЕЦЬ ЗАПЛАВНИЙ

Lycopodiella inundata **(L.) Holub**

Родина Плаунові – **Lycopodiaceae**

Вразливий (VU) північно-американсько-євразійський вид.

Багаторічник із повзучим, дихотомічно розгалуженим трав'янистим стеблом до 10 см завдовжки, яке вкорінюється у вузлах. Вегетативні пагони густо вкриті листками. Листки 5-8-мм завдовжки, вузько-ланцетні, гострі, цілокраї, при основі серпоподібно зігнуті, повернуті в один бік. Спороносні пагони не розгалужені, листки на них направлені вгору або майже горизонтально відхилені, розміщені рідше. Спороносить у липні-вересні.

Росте на торфовищах, верхових болотах, у мокрих хвойних лісах.

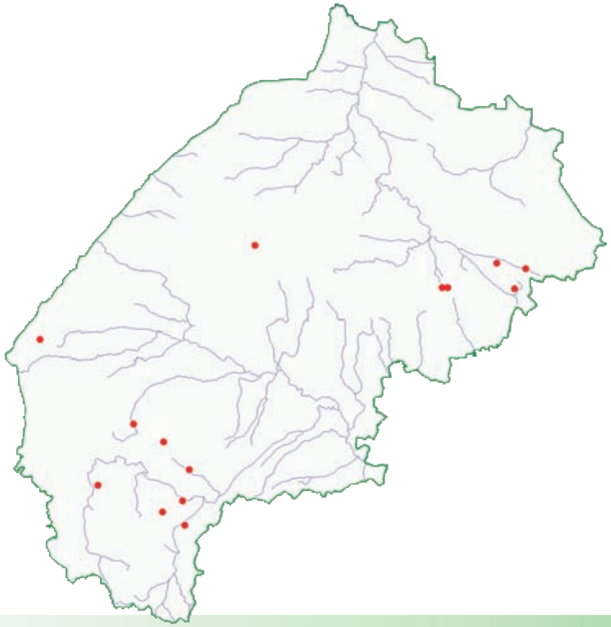

ЗАГРОЗА: експлуатація торфовищ, осушення боліт і перезволожених оселищ.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення і торфорозробок.

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 17.

ПЛАУН РІЧНИЙ

Lycopodium annotinum **L.**
Родина Плаунові – **Lycopodiaceae**

Вразливий (VU) північно-американсько-євразійський вид.

Трав'яний багаторічник із повзучим, розгалуженим стеблом до 1,5 м завдовжки, яке вкорінюється у вузлах. Від стебла відходять прямостоячі, дихотомічно розгалужені пагони 10-30 см заввишки. Стебла густо вкриті дрібними, гострими, шилоподібними листками, які розміщені кільчасто по чотири і, чергуючись з листками наступного кільця, утворюють на стеблі вісім поздовжніх рядів. Стробіли поодинокі, сидячі. Спороносить у липні-вересні.

Росте у хвойних лісах, переважно ялинових.

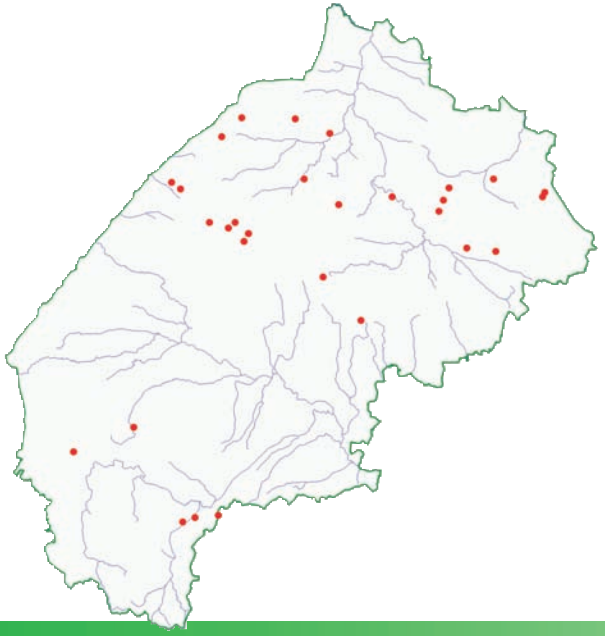

ЗАГРОЗА: збирання населенням, вирубування лісів.
ЗАХОДИ З ОХО РОНИ: створення заказників, заборона збирання і продажу.

Фото: Оліяр Г.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 18.

БАРАНЕЦЬ ЗВИЧАЙНИЙ

Huperzia selago **(L.) Bernh. ex Schrank et Mart.**
Родина Баранцеві – **Huperziaceae**

Вид, поширений у лісових зонах обох півкуль.

Трав'яний багаторічник. Стебла до 25 см заввишки, майже від основи дихотомічно розгалужені, вкорінюються у вузлах. Листки дрібні, трикутно-ланцетні, розташовані спірально. Поодинокі нироподібні спорангії утворюються у пазухах листків. Спороносить у серпні-вересні.

Росте у лісах, найчастіше букових, на полонинах.

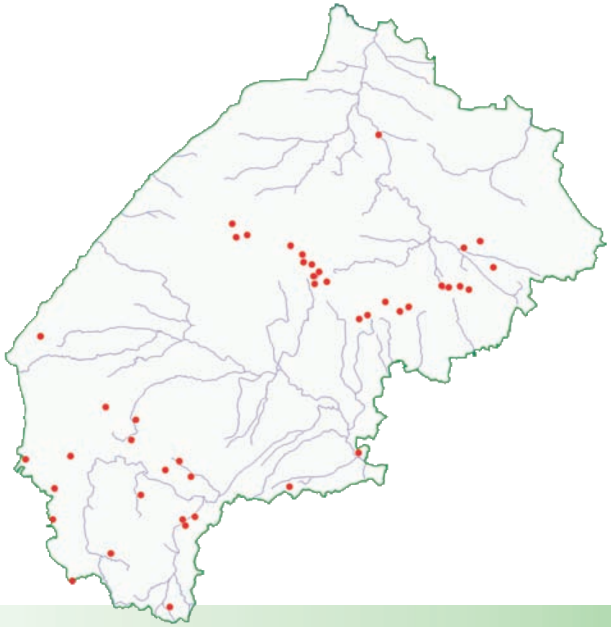

ЗАГРОЗА: зривання, витоптування, спалювання.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона суцільних рубок, збирання, обмеження рекреаційного навантаження.

Фото: Лучин І.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 19.

МІХУРНИЦЯ СУДЕТСЬКА (ПУХИРНИК СУДЕТСЬКИЙ)

Cystopteris sudetica **A.Braun et Milde**
Родина Міхурницеві – **Cystopteridaceae**

Євразійський гірсько-лісовий реліктовий вид з розірваним ареалом.

Багаторічна трав’яна рослина з підземним стеблом і надземними листками-вайями до 20-40 см завдовжки. Кореневище повзуче. Вайї поодинокі, широкотрикутні, тричі-пірчасторозсічені. Нижні сегменти коротші за розташовані вище зубчики третього порядку. Спороносить в липні-серпні.

Єдине відоме оселище виду у Львівській області – на Розточчі.

ЗАГРОЗА: нищення оселищ.
ЗАХОДИ ОХОРОНИ: заборона порушення оселищ.

Фото: Тасєнкевич Л.
Література: Сорока, 2008;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 28.

ГРОНЯНКА ПІВМІСЯЦЕВА

Botrychium lunaria **(L.) Sw.**
Родина Вужачкові – **Ophioglossaceae**

Вразливий (VU) північно-американсько-євразійський вид.

Трав'яний багаторічник 3-25 см заввишки. Ваї (листки) розділені на дві частини: стерильна відходить майже від середини черешка, в обрисі овальна, периста, з цілісними клиноподібними сегментами жовто-зеленого кольору та фертильна (спороносна) – на довгому черешку (до 8 см завдовжки), двічі-, або тричі-периста. Спороносить у травні-серпні.

Росте у розріджених лісах, на луках, узліссях.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, випасання, витоптування, нищення оселищ.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення оселищ.

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 34.

ГРОНЯНКА БАГАТОРОЗДІЛЬНА

Botrychium multifidum **(S.G.Gmel.) Rupr.**

Родина Вужачкові – **Ophioglossaceae**

Вразливий (VU) вид, поширений в північній півкулі.

Багаторічна дрібна папороть до 20 см заввишки. Листків 3-4, до розгортання вкритих волосками, які швидко засихають. Лише один з них має спороносну частину. Спільний черешок короткий (1-4 см), від нього відділяються стерильні вайї (2-3) – товстуваті, 2-3 перисті, з видовжено-яйцевидними сегментами, цілокраї або зарубчасті. Спороносна частина на довгій, до 10 см, м’ясистій ніжці, в обрисі – дельтовидна, 2-4 периста. Спороносить у липні-серпні.

Росте на луках, лучних схилах, гірських пасовищах, у світлих лісах.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, випасання, витоптування, нищення оселищ.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення оселищ, надмірного випасання.

Фото: Ковальчук А.
Література: Szafer i in., 1976; Доброчаева и др., 1987; Czerwona księga Karpat Polskich, 2008, s. 39; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 36.

ГРОНЯНКА РОМАШКОЛИСТА

Botrychium matricariifolium **(A.Braun ex Döll) W.D.J.Koch**
Родина Вужачкові – **Ophioglossaceae**

Зникаючий (CR) європейсько-американський вид.

Багаторічна трав'яна рослина 5-25 см заввишки. Вайї голі, складаються з двох частин: стерильної (вегетативної) і фертильної (спороносної). Стерильна частина дельтовидна або овальна, пірчаста або подвійно-пірчаста. Частки першого порядку (по 2-6 з кожного боку) довгасті, тупі, віддалені одна від одної; частки другого порядку – округлі або довгасті, на верхівці часто зарубчасті. Спороносна частина вайї волотиста, спорангії на коротких ніжках. Розмножується спорами.

Росте у світлих лісах, на галявинах, гірських луках і пасовищах.

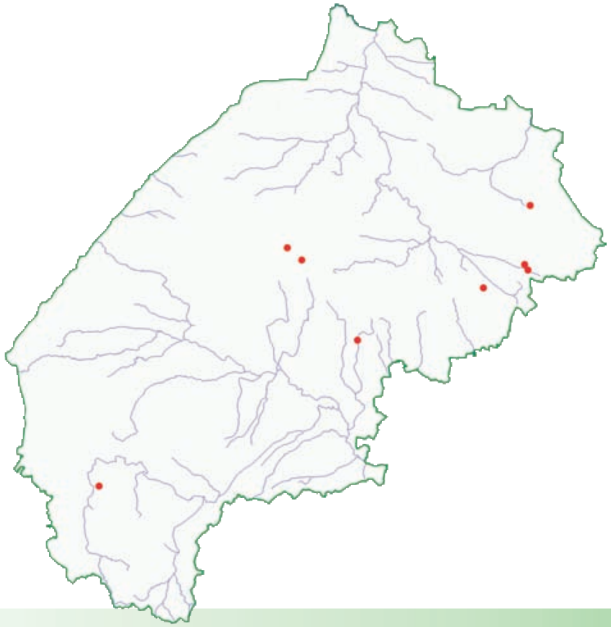

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, випасання, витоптування.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення оселищ.

Фото: Тасєнкевич Л.
Література: Szafer i in., 1976; Доброчаева и др., 1987; Czerwona księga Karpat Polskich, 2008, s. 39; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 35.

САЛЬВІНІЯ ПЛАВАЮЧА

Salvinia natans **(L.) All.**
Родина Сальвінієві – **Salviniaceae**

Реліктовий північно-американсько-євразійський вид.

Однорічна плаваюча рослина з двома надводними і третім підводним листками, розмішеними кільчасто. Надводні листки зелені, овальні, з волосками різного кольору: на верхньому боці білими, на нижньому – іржасто-коричневими. Підводний лисок бурого кольору, розсічений на довгі ниткоподібні частки, при основі яких є спорокарпії, вкриті подвійними плівчастими оболонками. Мікроспорангії кулястої форми, тонкостінні, без кільця, на довгих ніжках. Мегаспорангії значно більших розмірів. Сальвінія розмножується вегетативно фрагментацією стебла на окремі членики, з яких відновлюються рослини, та спорами, які утворюються у серпні-вересні.

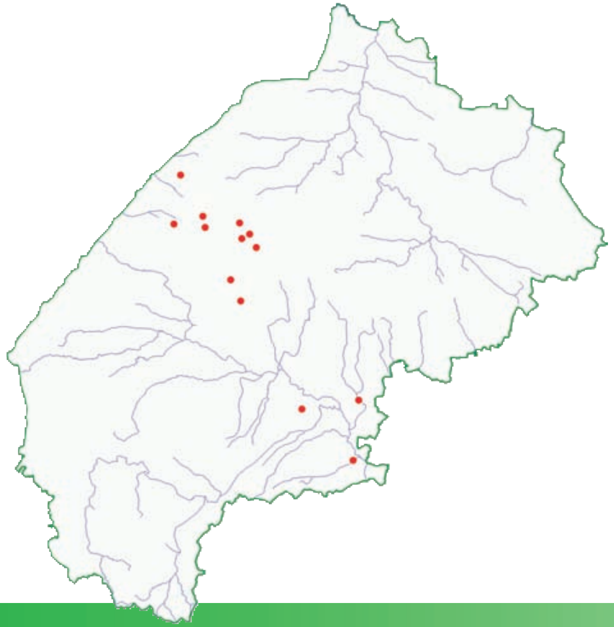

Росте у евтрофних водоймах із стоячими та повільними водами.

ЗАГРОЗА: осушення і забруднення водойм.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона знищення оселищ.

Фото: Борсукевич Л.
Література: Дубына и др., 1993;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 38.

ТИС ЯГІДНИЙ (НЕГНІЙ-ДЕРЕВО)

Taxus baccata **L.**
Родина Тисові – **Taxaceae**

Рідкісний (LR) реліктовий євразійсько-північно-африканський вид з розірваним ареалом.

Хвойне дерево або кущ 3–20 м заввишки з деревиною червоного кольору (червоне дерево). Стовбур, вкритий гладкою або пластинчастою корою, досягає у периметрі 7 м. Серед європейських дерев – вид з найдовшою тривалістю життя – 1-2 (3) тисячі років. Хвоя зверху темно-зелена блискуча, знизу – світло-зелена матова. Насіння надхвичайно отруйне, оточене соковитим червоним їстівним арилюсом. Запилюється у квітні-травні, плодоносить у вересні-жовтні.

Природно росте у букових та ялицево-букових лісах. Культивують як декоративний вид у садах і парках.

ЗАГРОЗА: вирубування задля цінної деревини
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона рубок, обрізання гілок.

Фото: Ковальчук А.
Література: Стойко та ін., 2004;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 48.

ЦИБУЛЯ КІЛЯСТА

Allium carinatum **L.**
Родина Цибулеві – **Alliaceae**

Європейський вид.

Багаторічна трав'яна рослина 30-70 см заввишки з плоскими вузьколінійними листками 2-5 (7) мм завширшки, не звуженими у черешок. Цибулини яйцеподібні, вільні, кореневище відсутнє. Пелюстки віночка рожеві або червонуваті, тичинки у півтора-два рази довші за віночок.

Росте на сінокосній луці в Надсянському регіональному ландшафтному парку біля с. Нижня Яблунька (Турківський р-н) – єдиному достовірно відомому оселищі виду в Львівській області та в Україні.

ЗАГРОЗА: невідома, потребує дослідження.

Фото: Ковальчук А.
Література: Данилюк, 2009.

ЦИБУЛЯ ПРЯМА

Allium strictum **Schrad**. (*Allium volhynicum* **Besser**)
Родина Цибулеві – **Alliaceae**

Рідкісний (R) центральноєвропейсько-середньоазійський реліктовий вид з розірваним ареалом.

Багаторічна трав'яна рослина 30-60 см заввишки. Цибулини, обгорнуті сіткою бурих волокон, поодиноко або по кілька сидять на короткому кореневищі. Стебло пряме або висхідне, в нижній половині з плоскими лінійними листками (1-4), коротшими від стебла, шорсткими по краю. Суцвіття багатоквіткове, густе, кулясте або півкулясте. Квітки рожеві або пурпурові. Листочки оцвітини довгасто-яйцевидні або довгасто-ланцетні. Тичинки здебільшого однакові або наполовину перевищують оцвітину. Цвіте у червні-липні.

Росте на вапнякових скелях та кам'янистих відслоненнях.

ЗАГРОЗА: руйнування вапнякових скель.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона руйнування оселищ, створення кар'єрів.

Фото: Ковальчук А.
Література: Собко, 2007;
Флора УРСР. Т. III, 1950;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 59.

ЦИБУЛЯ ВЕДМЕЖА (ЛЕВУРДА, ЧЕРЕМША)

Allium ursinum **L.**
Родина Цибулеві – **Alliaceae**

Євразійський вид, пізньовесняний ефемероїд.

Трав'яна багаторічна рослина 20-50 см заввишки з різким характерним запахом. Продовгувата цибулина утворена основами листків. Стебло пряме, тригранне або півциліндричне. Листків два-три, гладеньких, овальних, з довгим черешком. Суцвіття – кулястий зонтик з покривалом, що опадає, складений із майже 30 квіток. Квіти білосніжні. Плід – тригранна коробочка з великими чорними насінинами. Цвіте у травні-червні.

Росте у вологих тінистих широколистяних та мішаних лісах.

ЗАГРОЗА: масова заготівля харчової і лікарської сировини, вирубування лісів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: створення заказників, заборона вирубування лісів, нерегульованої заготівлі.

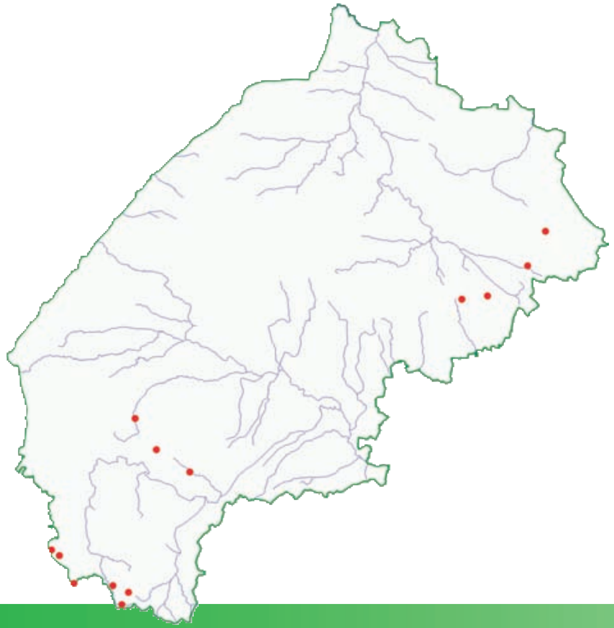

Фото: Капелюх Я.
Література: Собко, 2007;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 60.

ПІДСНІЖНИК БІЛОСНІЖНИЙ (ПІДСНІЖНИК ЗВИЧАЙНИЙ)

Galanthus nivalis **L.**
Родина Амарилісові – **Amaryllidaceae**

Вразливий (VU) європейсько-середземноморський вид на східній межі поширення.

Ефемероїдна багаторічна трав'яна рослина 8-20 см заввишки, із яйцеподібною цибулиною. Два прикореневі листки лінійні, сизі, голі, сидячі, до основи звужені, з виразним кілем. Квітки поодинокі на пониклих квітконіжках. Оцвітина проста, вільна, віночкоподібна, шестичленна. Зовнішні три листочки оцвітини білі, внутрішні – вдвічі коротші, із зеленою цяткою. Цвіте в березні-квітні, плодоносить у травні-липні.

Росте в листяних і мішаних лісах, на галявинах, узліссях, на багатих, достатньо зволожених ґрунтах.

ЗАГРОЗА: масове зривання на букети, викопування цибулин, рекреаційне навантаження.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона заготівлі і продажу, посилення поінформованості населення.

Фото: Капелюх Я.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 63.

БІЛОЦВІТ ВЕСНЯНИЙ

Leucojum vernum **L.**
Родина Амарилісові – Amaryllidaceae

Вразливий (VU) європейський вид.

Декоративна багаторічна трав'яна цибулинна рослина. Стебло 10-35 см заввишки, сплюснуте, прямостояче. Листків до п'яти – плоских, блискучих. Квітки поодинокі або зібрані по дві, пониклі. Оцвітина проста, шестироздільна, її листочки на кінці з жовтою цяткою. Тичинки з білими нитками і яскраво-жовтими тупими пиляками, довшими за нитки. Стовпчик булавоподібний. Плід – м'ясиста тригранна коробочка, насінини бліді, гладенькі, з принасінниками. Цвіте у травні-липні.

Росте на заплавних луках, у вологих лісах.

ЗАГРОЗА: масове зривання на букети, викопування цибулин, рекреаційне навантаження, руйнування і осушення оселищ.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона заготівлі і продажу, руйнування оселищ, посилення поінформованості населення.

Фото: Чернецький М.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 66.

ПІЗНЬОЦВІТ ОСІННІЙ

Colchicum autumnale **L.**
Родина Пізньоцвітові – **Colchicaceae**

Вид на східній межі поширення.

Декоративна отруйна багаторічна трав’яна рослина. Бульбоцибулина яйцеподібна, обгорнута чорно-бурими шкірястими оболонками, витягнутими зверху в довгу шийку. Листки довгасто-ланцетні, плоскі, тупі, розвиваються наступного року після цвітіння, одночасно з коробочкою. Квітки великі, рожеві, поодинокі або їх 3-7. Частки відгину оцвітини широко- або довгасто-еліптичні, тупуваті, у 3-4 рази коротші від трубочки. Тичинки з довгастими оранжево-жовтими пиляками, приблизно вдвічі коротші за частки оцвітини. Цвіте в серпні-жовтні. Плоди достигають у червні-липні наступного року.

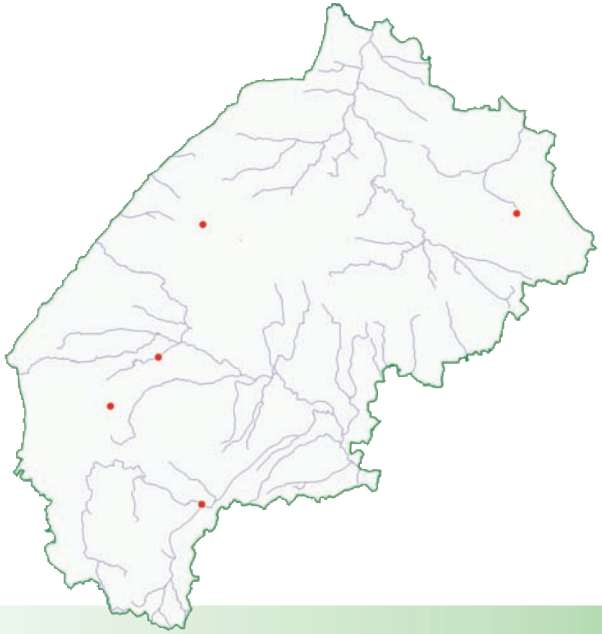

Трапляється на вологих луках, пасовищах, сінокосах, гірських схилах, у садах.

ЗАГРОЗА: надмірне витоптування лук, викопування бульбоцибулин, зривання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона несанкціонованого збирання рослин, порушення умов місцезростань.

Фото: Ковальчук А., Савіцкі Р.
Література: Доброчаева и др., 1987; Собко, 2007; Флора УРСР. Т. ІІІ, 1950; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 77.

ОСОКА ДВОДОМНА

Carex dioica **L.**

Родина Осокові – **Cyperaceae**

Вразливий (VU) бореальний євразійський вид на південній межі поширення.

Багаторічна трав’яна рослина з тонкими повзучими кореневищами.Стебла 10-40 см заввишки, нечисельні, майже циліндричні, тонко і неясно борозенчасті. Листки вузькі, гладенькі, рідше трохи шорсткі. Колосок один, тичинковий або маточковий, дуже рідко андрогінний (з 1-2 маточковими квітками при основі). Тичинкові колоски булавоподібні; луски їх кругло-тупі, іржисті, майже без плівчастого краю. Маточкові колоски щільні, яйцеподібні, покривні луски темно-бурі, з широким плівчастим краєм. Мішечки яйцеподібні, плоско- або нерівно-двосторонньо-випуклі, товстошкірясті, бурі або іржасті, звужені в короткий носик. Дозрілі мішечки горизонтальні або відхилені вниз, з потовщеними жилками, на короткій ніжці. Приймочок дві. Цвіте у квітні.

Росте на низинних та перехідних болотах.

ЗАГРОЗА: осушення боліт.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення боліт.

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 88.

ОСОКА ГОСТА

Carex hostiana **DC.**

Родина Осокові – **Cyperaceae**

Вразливий (VU) європейсько-північноамериканський вид на східній межі поширення.

Багаторічна світлозелена, нещільнодернинна рослина з коротким кореневищем, гладким або трохи шостким стеблом, 30-50 см заввишки. Листки 2-4 мм завширшки, коротші від стебла. Верхівковий колосок – чоловічий, 1-2 см завдовжки, на довгій ніжці; бічні колоски – жіночі (3-4), довгасто-яйцеподібні, віддалені один від одного. Квіткові луски яйцеподібні, іржасто-каштанові, із зеленим кілем, тупі. Мішечки довші від лусок (3 мм), жовто-зелені, яйцеподібні, гладенькі, з численними жилками, різко звужені в довгий, на верхівці іржастий, дзьобик. Цвіте у травні.

Росте на мокрих луках і торфовищах.

ЗАГРОЗА: осушення боліт, випасання, витоптування.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення боліт, розробки торфовищ, надмірного випасання.

Фото: Ковальчук А.
Література: Szafer i in., 1976; Сорока, 2008;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 92.

МЕЧ-ТРАВА БОЛОТНА

Cladium mariscus **(L.) Pohl**
Родина Осокові – **Cyperaceae**

Вразливий (VU) атлантично-центрально-європейський вид на східній межі поширення.

Багаторічна трав'яна рослина 100-150 см заввишки, з товстим повзучим кореневищем. Листки широколінійні, по кілю і краях шорсткі від обернених до переду шипиків. Суцвіття – складна волоть. Колоски 1-3 квіткові, яйцеподібно ланцетні, до 4 мм завдовжки, зібрані у нещільні головчасті пучки. Квітки двостатеві, голі з трьома приймочками. Покривні луски ланцетні, бурі. Плід – обернено-яйцеподібний темно-коричневий блискучий горіх, 3-4 мм завдовжки. Цвіте у червні-липні.

Росте на болотах, у заплавах річок з малопотужними мінералізованими торфами, що підстелені карбонатами.

ЗАГРОЗА: осушення боліт, випасання, витоптування.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення боліт, розробки торфовищ, надмірного випасання.

Фото: Борсукевич Л.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 104.

ШАФРАН ГЕЙФЕЛЯ

Crocus heuffelianus **Herb**.
Родина Півникові – **Iridaceae**

Декоративний карпато-балканський вид.

Багаторічна трав'яна рослина до 20 см заввишки з дуже вкороченим стеблом. Підземні органи у вигляді округлих бульбоцибулин до 15 мм в діаметрі, вкритих темно-коричневою волокнистою сіткою. Листків два, рідше три, майже прикореневих, вузьколанцетних, до 20 см завдовжки, з загорнутими донизу краями та білою смугою вздовж серединної жилки. Квітки на коротких квітконіжках, поодинокі, лійкоподібні, з довгою трубкою і шестипелюстковим відгином. Оцвітина проста, віночкоподібна, 9-13 см завдовжки. Сегменти оцвітини фіолетового кольору, вгорі з темнішою плямою, витягнуті, продовгувато-яйцеподібні. Тичинки коротші від оцвітини. Цвіте у березні-квітні.

Росте у лісах, на гірських луках, галявинах.

ЗАГРОЗА: інтенсивне зривання на букети, викопування для продажу.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона заготівлі і продажу, посилення поінформованості населення.

Фото: Капелюх Я.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 119.

КОСАРИКИ ЧЕРЕПИТЧАСТІ

Gladiolus imbricatus **L.**

Родина Півникові – **Iridaceae**

Вразливий (VU) декоративний європейський вид.

Трав'яний багаторічник з дрібними (до 2 см в діаметрі), майже кулястими бульбоцибулинами, зовні оточеними тонкими плівчастими лусочками. Стебло заввишки до 70-80 см, при основі з двома лускоподібними листками, з двома-трьома стебловими мечоподібними листками посередині і з двома верхніми, зазвичай лускоподібними, листками, розташованими під суцвіттям. Суцвіття (5-11 см завдовжки) – односторонній, густий колос з 4-12 квіток. Листочки обгортки вдвічі коротші від квіток. Квітки зигоморфні, з довгою зігнутою трубкою і шестироздільною оцвітиною з нерівними сегментами. Віночок рожевий або пурпурово-фіолетовий, до 4 см в діаметрі. Цвіте в червні-серпні.

Росте на заплавних луках, на галявинах.

ЗАГРОЗА: інтенсивне зривання на букети, осушення заплавних лук.

ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона зривання на букети, осушення заплавних лук.

Фото: Ковальчук А.

Література: Доброчаева и др., 1987;

Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 124.

ПІВНИКИ СИБІРСЬКІ

Iris sibirica **L.**
Родина Півникові – **Iridaceae**

Вразливий (VU) євросибірський вид на південній межі поширення.

Багаторічна трав'яна рослина 40-100 см заввишки, з коротким кореневищем. Стебло прямостояче, при основі вкрите залишками листків. Листки вузьколінійні, мечоподібні. Квітки сидячі, синьо-фіолетові. Цвіте у травні-липні.

Росте на вологих заболочених луках.

ЗАГРОЗА: осушування, косіння лук, інтенсивне випасання, збір на букети, викопування кореневищ.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона збирання рослин, порушення оселищ внаслідок меліорації та іншої господарської діяльності.

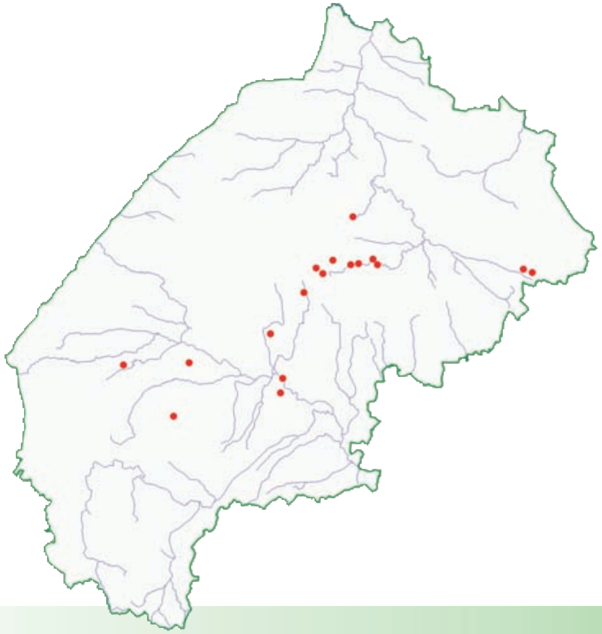

Фото: Чернецький М.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 132.

ЕРИТРОНІЙ СОБАЧИЙ ЗУБ

Erythronium dens-canis **L.**
Родина *Лілійні* – **Liliaceae**

Вразливий (VU) середземноморсько-середньоєвропейський вид на східній межі поширення.

Ефемероїд з яйцеподібно-циліндричною бульбоцибулиною, на якій сидять 2-3 виводкові цибулинки, що нагадують за формою собачі зуби. Стебло, 10-25 см заввишки, закінчується однією, рідше – двома, пониклими квітками з ланцеподібними або лінійно-ланцетними, до 30 мм завдовжки, рожевими або фіолетовими, рідше майже білими, листочками оцвітини. Від нижньої частини стебла відходять два майже супротивні листки. Листки видовжено-ланцетні пурпурово-крапчаті з сизою поволокою, біля основи звужені в черешок.

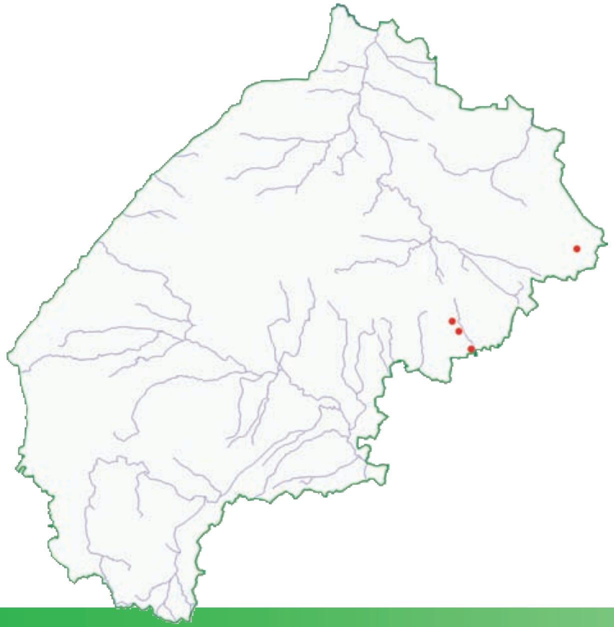

Трапляється у передгірних дубово-грабових, буково-грабових, буково-дубових лісах, чагарниках.

ЗАГРОЗА: зривання на букети, викопування цибулин, порушення оселищ.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона збирання рослин, порушення оселищ.

Фото: Сорока М.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 136.

РЯБЧИК ШАХОВИЙ

Fritillaria meleagris **L.**
Родина *Лілійні* – **Liliaceae**

Вразливий (VU) європейський вид.

Багаторічна цибулинна рослина до 50 см заввишки. Цибулина має своєрідну будову: дві м'ясисті луски зростаються біля основи і мають у пазусі по одній новій цибулинці. Надземне стебло тонке, згинається під вагою великої, верхівкової, незвичайно забарвленої квітки, яка нагадує пониклий тюльпан. Видова назва "шаховий" пов'язана із забарвленням квіток – вони бурувато-пурпурові з білуватими цятками, розміщеними у шаховому порядку. *Листки* почергові, лінійні. *Оцвітина* правильна, проста, вільна, віночкоподібна, шестичленна. *Листочки* оцвітини вигнуті біля основи майже під прямим кутом і мають медову ямку, де міститься нектар. Цвіте у квітні-травні.

Росте на заплавних луках.

ЗАГРОЗА: осушування лук, зривання і викопування рослин для продажу, надмірне випасання.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона збирання рослин, осушувальної меліорації.

Фото: Ковальчук А.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 137.

ЛІЛІЯ ЛІСОВА

Lilium martagon **L.**
Родина *Лілійні* – **Liliaceae**

Декоративний євразійський вид.

Багаторічна рослина 50-150 см заввишки. Підземне стебло у вигляді жовтої яйцеподібної цибулини, що має багато черепитчасто складених м'ясистих лусок. Стебло прямостояче, округле, голе або з короткими волосками, зелене або з червонуватими цятками. Середні листки розміщені по 5-6 у кільцях, верхні і найнижчі – почергові. Суцвіття – китиця, 10-30 см завдовжки, складена з 5-20 квіток. Квітки на довгих квітконіжках, в час цвітіння – пониклі, зі своєрідним ароматом. Оцвітина правильна, віночкоподібна, шестичленна, яскраво-пурпурова або бузкова, з темно-фіолетовими цятками всередині. Листочки оцвітини вільні, 3-4 см завдовжки, загорнуті назад і заокруглені. Тичинок шість, пиляки їх великі, темно-рожеві або темно-оранжеві, далеко виступають з оцвітини. Цвіте в червні-липні.

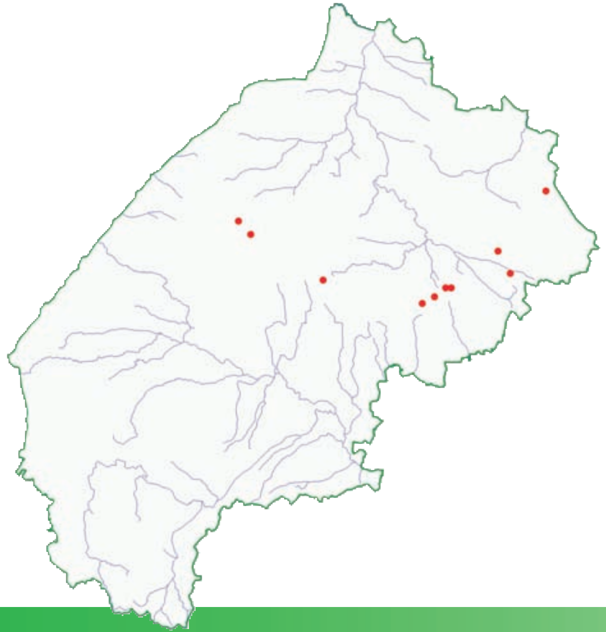

Росте на вирубках, у лісах.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, викопування і зривання рослин.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона вирубування лісів, викопування і зривання рослин.

Фото: Тасєнкевич Л.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 141.

БУЛАТКА ВЕЛИКОКВІТКОВА

Cephalanthera damasonium **(Mill.) Druce**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Рідкісний (R) європейсько-середземноморський вид.

Трав'яний багаторічник із прямим голим стеблом до 50 см заввишки, яке відходить від укороченого висхідного або горизонтального кореневища, густо вкритого ниткоподібними коренями. Листки сидячі, овальні або яйцеподібні, на верхівці загострені або тупуваті, з обох боків голі, з 5-7 дугоподібними жилками, краще помітними знизу. Суцвіття до 12 см завдовжки, пряме, рідке, з трьома-вісьмома квітками. Квітки підведені догори або горизонтально відхилені, 1,5-2 см завдовжки. Оцвітина з білих листочків у двох колах. Зовнішні листочки ланцетні, з п'ятьма жилками, внутрішні – тупі, обернено-яйцеподібні, з однією жилкою. Губа спереду біля основи з півмісяцевою жовтою цяткою. Зав'язь 1-1,3 см завдовжки, скручена, під час дозрівання плоду пряма. Цвіте у травні-липні.

Росте у лісах, на просіках та галявинах.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, збирання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона зривання рослин, суцільних вирубок.

Фото: Капелюх Я.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 158.

БУЛАТКА ДОВГОЛИСТА

Cephalanthera longifolia **(L.) Fritsch.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Рідкісний (R) євро-північно-африкансько-західноазійський вид.

Багаторічна гола рослина з вкороченим горизонтально-висхідним кореневищем, яке вкрите ниткоподібними коренями. Стебло 20-50 см заввишки, з щільно розташованими стебловими листками. Листки розміщені двома рядами, ланцетні, довгозагострені, здебільшого вздовж складені, біля основи стеблообгортні, з добре помітними, майже паралельними, міцними жилками. Суцвіття з 5-20 молочно-білих квіток, спрямованих догори. Зовнішні листочки оцвітини ланцетні, гострі, внутрішні – еліптичні, тупуваті, рідше гострі, коротші від зовнішніх. Губа вдвоє коротша від зовнішніх листочків оцвітини, на верхівці – золотисто-жовта, густо вкрита дуже маленькими сосочками. Колонка такої самої довжини, як і губа, без носика. Цвіте у травні-червні.

Росте у лісах, переважно листяних.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, збирання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона вирубування лісів, збирання на букети.

Фото: Капелюх Я.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 159.

БУЛАТКА ЧЕРВОНА

Cephalanthera rubra **(L.) Rich.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Рідкісний (R) євро-кавказько-північноафриканcько-західноазійський вид.

Трав'яний багаторічник з укороченим, висхідним, майже вертикальним, кореневищем зі шнуроподібними коренями. Стебло 25-60 см заввишки, пряме або звивисте, з міжвузлями різної довжини та дрібним опушенням у верхній частині. Стеблових листків 3-8, вони ланцетні, загострені, злегка стеблообгортні, 10-12 см завдовжки. Суцвіття – малоквіткова, пряма, негуста китиця з густо опушеною віссю, звичайно з 2-10 великих, до 2,5 см завдовжки квіток бузково-рожевого кольору. Цвіте у червні-липні.

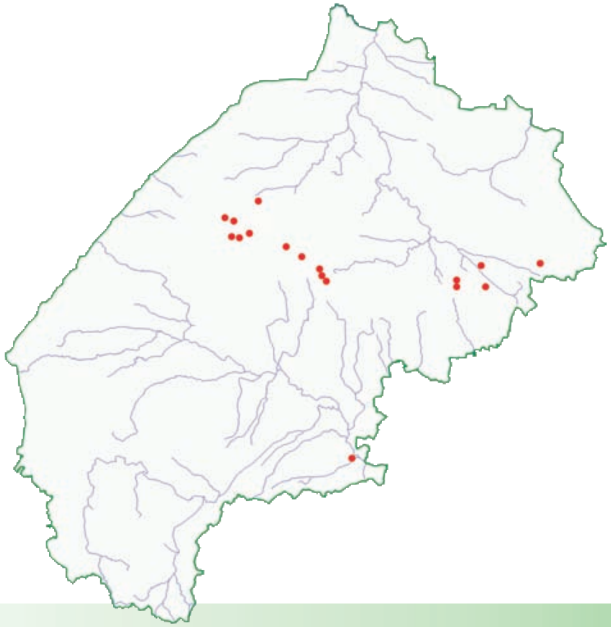

Росте у лісах, серед чагарників, на узліссях.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, збирання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона вирубування лісів, збирання на букети.

Фото: Проців Г.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 160.

ЯЗИЧОК ЗЕЛЕНИЙ

Coeloglossum viride **(L.) C. Hartm.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Рідкісний (R) вид, що росте у північній півкулі.

Багаторічна трав'яна рослина з пальчасто-роздільними кореневими бульбами. Стебло 10-40 см заввишки, з почерговими листками. Нижні листки оберненояйцевидні або овальні, верхні листки дрібні, ланцетні. Суцвіття – пухкий продовгастий колос з дрібних, жовтувато-зелених, часто з буруватим, червонуватим чи фіолетовим відтінком квіток, яких буває до 30. Цвіте в травні-липні.

Росте у лісах, серед чагарників, на луках.

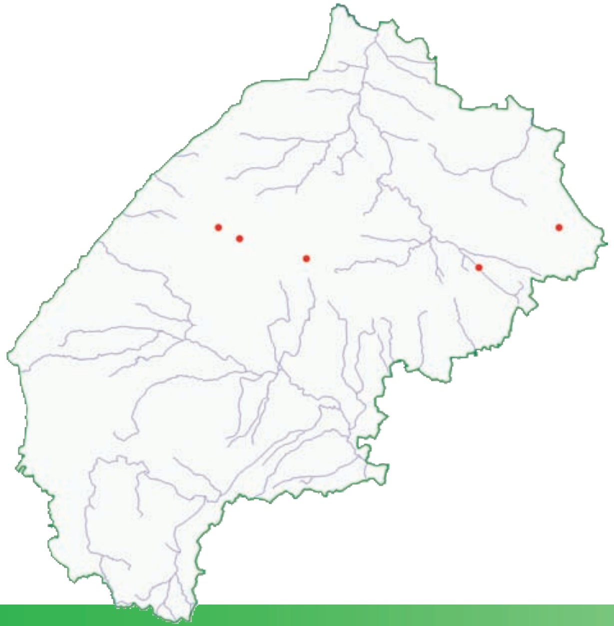

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, збирання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона вирубування лісів, збирання на букети.

Фото: Буджак В.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 161.

КОРАЛЬКОВЕЦЬ ТРИЧІНАДРІЗАНИЙ

Corallorhiza trifida **Chatel.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Рідкісний (R) вид, що росте у північній півкулі.

Багаторічна трав'яна безлиста і безхлорофільна жовтувата рослина з коралоподібним, м'ясистим, білуватим кореневищем. Стебло 10-30 см заввишки, одне (або їх два-три), пряме, тонке, голе, жовтувате, в нижній частині з плівчастими піхвами. Листкові пластинки редуковані. Суцвіття – нещільна китиця до 8 см завдовжки, квіток до 15. Квітконіжки скручені, значно коротші від зав'язі. Квітки поникли, зеленкуваті. Листочки оцвітини ланцетні, тупуваті, з однією жилкою, зеленуваті, інколи з червонувато-бурими кінчиками. Губа майже дорівнює їм, нижче середини трилопатева, з бічними маленькими зубчико-подібними лопатями, і великою білуватою кінцевою часткою, поблизу основи – з двома червонуватими поздовжніми смужками і цяточками. Цвіте в травні-червні.

Росте у лісах, серед чагарників.

ЗАГРОЗА: витоптування, випасання, вирубування лісів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона вирубування природних лісів, випасання, витоптування.

Фото: Кіш Р.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 163.

ЗОЗУЛИНІ ЧЕРЕВИЧКИ СПРАВЖНІ

Cypripedium calceolus **L.**

Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) євразійський вид, в Україні – на південній межі поширення.

Багаторічна трав'яна рослина з товстим кореневищем. Стебло прямостояче до 30 см заввишки. Листки овальні із загостреним кінцем і рівним краєм. Квітки великі (до 5 см), як правило, поодинокі, зигоморфні, губа жовта або світло-жовта, за формою нагадує міхур або черевичок, інші листочки оцвітини коричнево-червонуваті. Плід коробочка. Цвіте у травні-червні.

Росте в широколистяних і хвойних лісах

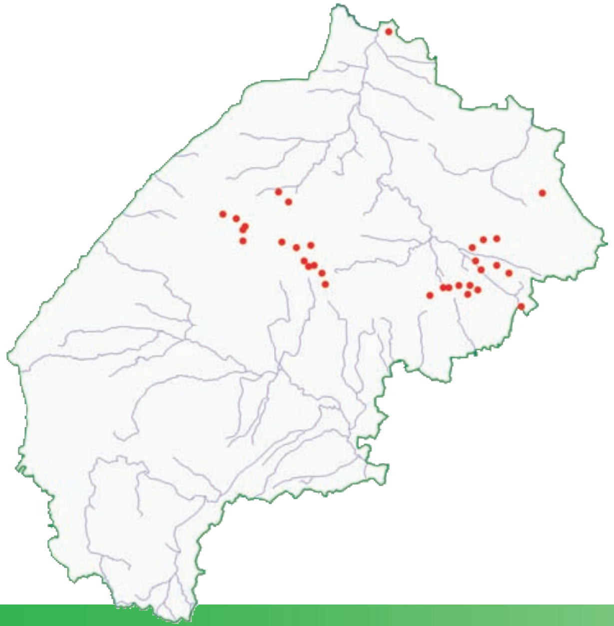

ЗАГРОЗА: збирання на букети, викопування рослин, витоптування, можливо – зниження чисельності популяцій комах-запилювачів та грибів-симбіонтів.

ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона збирання на букети, викопування рослин, витоптування, порушення оселищ.

Фото: Ковальчук А.

Література: Kulczyński, Motyka,1936; Motyka, 1936; Кагало та ін., 2004; Сорока, 2008;. Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 164.

ПАЛЬЧАТОКОРІННИК ФУКСА (ЗОЗУЛЬКИ ФУКСА)

Dactylorhiza fuchsii **(Druce) Soó**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Євразійський вид невизначеного природоохоронного статусу.

Багаторічник із стиснутими 2-3-довголопатевими бульбами. Стебло 20-50 см заввишки, прямостояче, виповнене, щільне. Листки (4-10) – чергові, дугоподібно-вигнуті, плоскі, яйцевидні або ланцетні (5-15 см завдовжки, 1-4 см завширшки), зверху – темно-зелені, тупі з коричнево-фіолетовими цятками, знизу – сизуваті. Квітки невеликі, неправильні, у вузькому рідкому колосі (4-15 см завдовжки), з приквітками. Оцвітина яскраво-рожева, бузкова або фіолетова, віночкоподібна, зрослопелюсткова, із 6 листочків (три зовнішніх листочки утворюють шолом, два бічних – схожі на зовнішній, відігнуті, а середній – утворює губу з фіолетовим рисунком та шпоркою біля основи). Губа (до 10 мм завдовжки, 12 мм завширшки) округло-ромбічна, до половини трироздільна. Цвіте у червні-липні.

Росте на заплавних луках, болотах.

ЗАГРОЗА: збирання на букети, викопування рослин, витоптування, можливо – зниження чисельності популяцій комах-запилювачів та грибів-симбіонтів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона збирання на букети, викопування.

Фото: Ковальчук А.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 166.

ПАЛЬЧАТОКОРІННИК М'ЯСОЧЕРВОНИЙ (ЗОЗУЛЬКИ М'ЯСОЧЕРВОНІ)

Dactylorhiza incarnata **(L.) Soó**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) євразійський вид.

Трав'яний багаторічник з бульбами, розділеними на веретеноподібні дольки. Стебло 20-60 см заввишки, прямостояче, порожнисте, у верхній частині фіолетове. Листків 4-6, від продовгастих до широколанцетних, без цяток; вони доходять до суцвіття і навіть переростають його. Суцвіття – густий колос до 15 см завдовжки. Приквітки ланцетні, загострені, із виразним сітчастим жилкуванням, зелені або злегка пурпурові чи фіолетові, такої ж довжини, як і квітки. Квітки бузково-рожеві або м'ясочервоні (рідше жовто-кремові), листочки оцвітини яйцеподібні, 5-8 мм завдовжки; середній листочок зовнішнього кола оцвітини із загнутою верхівкою. Нижня губа ромбоподібна, невиразно трилопатева, із пурпурово-фіолетовим рисунком, з країв дрібно-зарубчаста. Цвіте у травні-липні.

Росте на болотах, заплавних луках.

ЗАГРОЗА: збирання на букети, викопування рослин, витоптування.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона збирання на букети, викопування.

Фото: Ковальчук А.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 166.

ПАЛЬЧАТОКОРІННИК ПЛЯМИСТИЙ (ЗОЗУЛЬКИ ПЛЯМИСТІ)

Dactylorhiza maculata **(L.) Soó**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) євросибірський вид.

Трав'яний багаторічник з пальчасто-розділеними кореневими бульбами. Стебло 20-50 см заввишки, прямостояче, виповнене, вгорі ребристе, до половини із стебловими листками, у верхній частині – декілька заглиблень червонуватого кольору. Листки почергові, з верхньої сторони темно-зелені з темно-коричневими або чорними цятками, до 15 см завдовжки. Нижні листки– лінійні, вузькі, доверху звужені, середні – загострені, верхні – з прилистками. Суцвіття – густий колос, спочатку конусоподібний, а потім циліндричний. Квітки відігнуті від стебла, квітконіжки довші від квіток. Листочки оцвітини блідо-рожеві, світло-фіалкові, іноді білі, ланцетні. Нижня трилопатева губа з дрібними фіолетовими цятками, шпорка тупа, коротша від зав'язі. Цвіте у червні-липні.

Росте на мокрих луках, болотах, серед чагарників.

ЗАГРОЗА: збирання на букети, викопування рослин, витоптування.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона збирання на букети, викопування.

Фото: Ковальчук А.
Література: Собко, 2005; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 169.

ПАЛЬЧАТОКОРІННИК ТРАВНЕВИЙ (ЗОЗУЛЬКИ ТРАВНЕВІ)

Dactylorhiza majalis **(Rchb.) P.F.Hunt et Summerhayes**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Рідкісний (R) європейський вид.

Трав'яний багаторічник з двома сплющеними пальчасто-роздільними кореневими бульбами. Стебло 30-70 см заввишки, із центральною порожниною та стебловими листками, розташованими аж до суцвіття. Листки почергові, плямисті. Нижні листки яйцеподібно-довгасті, верхні – значно вужчі. Суцвіття – багатоквітковий колос. Квітки розміщені в пазухах приквітників, довших за квітки. Віночок пурпуровий або фіолетовий. Нижня губа трилопатева, середня лопать менша за бічні. Цвіте у травні-липні.

Росте на вологих луках і узліссях, в лісах.

ЗАГРОЗА: збирання на букети, викопування рослин, витоптування, осушення оселищ.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона збирання на букети, викопування, осушування оселищ.

Фото: Ковальчук А.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 170.

ПАЛЬЧАТОКОРІННИК БУЗИНОВИЙ (ЗОЗУЛЬКИ БУЗИНОВІ)

Dactylorhiza sambucina **(L.) Soó**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) європейсько-середземноморський вид.

Декоративний трав'яний багаторічник з циліндричними, на кінці двороздільними бульбами. Стебло 10-30 см заввишки, в нижній половині з 4-5 ланцетними або довгасто-ланцетними листками, 5-10 см завдовжки. Колос густий, багатоквітковий, циліндричний до 6 см завдовжки і до 5 см в діаметрі. Квітки жовті з губою, яка рідко засіяна пурпуровими цятками, або пурпурові чи рожеві із слабким запахом, що нагадує запах бузини чорної. Цвіте в травні-червні.

Росте у світлих листяних лісах, на узліссях, галявинах.

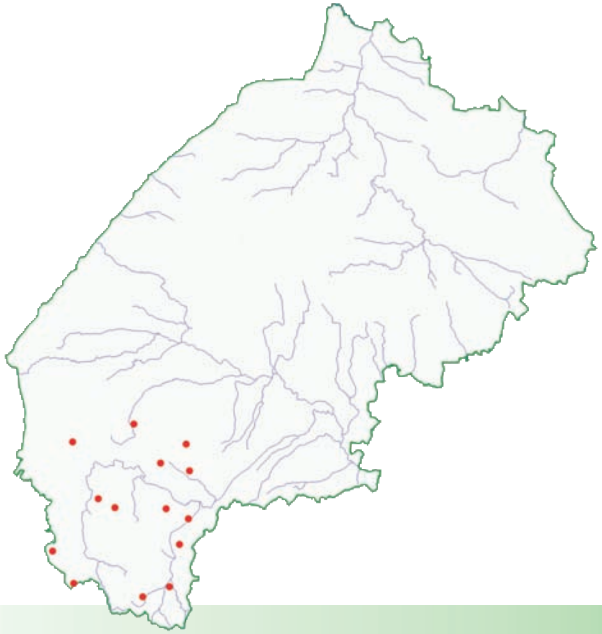

ЗАГРОЗА: збирання на букети, викопування рослин.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона збирання на букети, викопування.

Фото: Данилюк К.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 172.

КОРУЧКА ТЕМНОЧЕРВОНА

Epipactis atrorubens **(Hoffm. ex Bernh.) Besser**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) євразійський вид.

Багаторічна трав'яна рослина від 15 до 70 см заввишки. Стебло у верхній частині густо короткоопушене і бруднувато-фіолетово забарвлене. Листків 4-9, нижні – еліптично-яйцеподібні, верхні – ланцетні, загострені. Суцвіття – однобічна, негуста китиця. Квітки темно-пурпурові, із запахом ванілі. Листочки оцвітини мають форму широкого дзвоника, передній членик губи серцевидний, загострений, з двома зморшкувато-зарубчастими горбочками біля основи. Цвіте в червні-липні.

Росте у світлих широколистяних та мішаних лісах, на узліссях, схилах, переважно на вапнякових ґрунтах, як на вологих, затінених місцях, так і на сухих, сонячних.

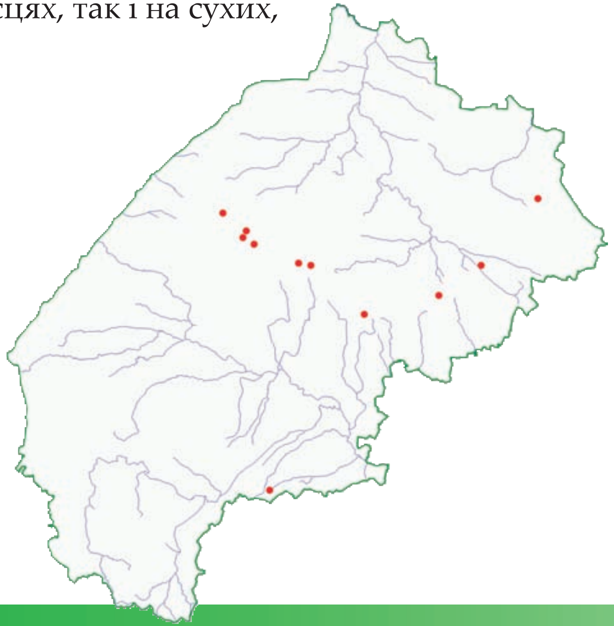

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, розробка вапнякових відслонень.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона збирання рослин, порушення оселищ.

Фото: Оліяр Г.
Література: Загульський, 1994; Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 176.

КОРУЧКА ЧЕМЕРНИКОПОДІБНА

Epipactis helleborine **(L.) Crantz**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Євразійський вид невизначеного природоохорнного статусу.

Багаторічна трав'яна рослина з коротким товстим кореневищем. Стебло 30-100 см заввишки, світло-зелене, вгорі опушене, з 4-10 голими овальними листками до 9 см завдовжки. Суцвіття – пряма, однобока, багатоквіткова китиця до 40 см завдовжки, з 12-50 квітками. Квітки – до 3 см завдовжки зі слабким медовим запахом. Зовнішні листочки оцвітини овальні, загострені, зеленуваті, в нижній половині рожево-фіолетові. Цвіте у червні-вересні.

Росте у лісах.

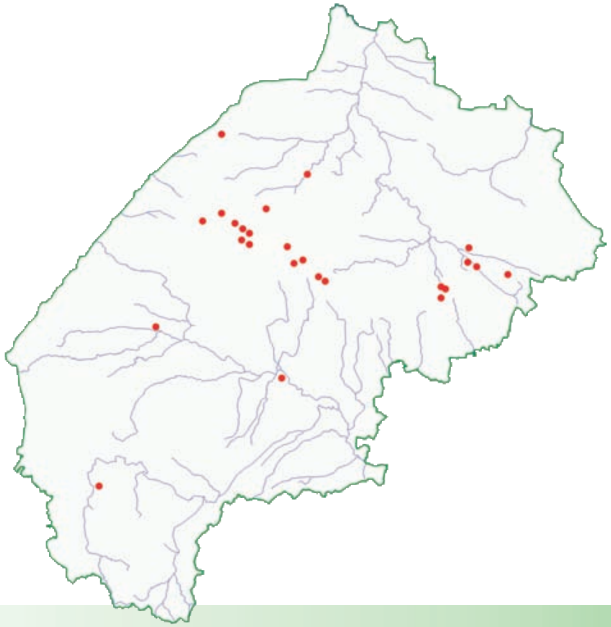

ЗАГРОЗА: вирубування лісів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона вирубування лісів, порушення оселищ.

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 177.

КОРУЧКА БОЛОТНА

Epipactis palustris **(L.) Crantz**

Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Рідкісний (R) євразійський вид.

Багаторічна трав`яна рослина з повзучим кореневищем, на якому виразно виділяються вузли. Меживузля довгі, з ниткоподібними коренями біля кожного вузла, а іноді й у меживузлі. Від розгалуженого кореневища вертикально відходить кілька стебел 20-60 см заввишки. Вони округлі або трохи гранчасті, вгорі або від середини коротко-залозисто-опушені. Листки (4-8) – довші за меживузля, з дугоподібними, випнутими зісподу жилками; нижні листки яйцеподібні або довгасті, 11-17 см завдовжки, верхні – дрібніші, ланцетні, довгозагострені. Суцвіття китицеподібне, до цвітіння поникле, потім пряме, негусте, 6-13-квіткове. Квітки звислі, без запаху, бурувато-зелені або зеленувато-сірі, зсередини зеленувато-білі або червонуваті. Цвіте у червні-липні.

Росте на болотах, заболочених луках.

ЗАГРОЗА: осушення боліт і вологих лук, витоптування, руйнування оселищ, зривання рослин.

ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона збирання рослин, руйнування оселищ.

Фото: Ковальчук А.

Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 179.

КОРУЧКА ПУРПУРОВА

Epipactis purpurata **Smith**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Рідкісний (R) середньоєвропейський вид.

Трав'яний багаторічник з укороченим коротким вертикальним кореневищем і червонуватим стеблом 25-70 см заввишки. Листки чергові, довгасті або ланцетні, знизу червонуваті, 5-8 см завдовжки. Суцвіття – довга пряма китиця. Квітки великі, жовто-зелені, на верхівці злегка червонуваті, без запаху, пониклі, на скручених квітконіжках. Живлення рослини сильно залежить від симбіонтних грибів, тому листки можуть бути сильно редуковані, а кількість хлорофілу в тканинах помітно знижена. Трапляються екземпляри, у яких хлорофілу немає зовсім, рослина тоді повністю забарвлена у бузково-рожевий колір. Цвіте у липні-вересні.

Росте у листяних лісах, на узліссях.

ЗАГРОЗА: руйнування оселищ, зривання рослин.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона зривання рослин, вирубування лісів.

Фото: Капелюх Я.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 180.

ГУДІЄРА ПОВЗУЧА

Goodyera repens **(L.) R.Br.** (*Satyrium repens* **L.**)
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) євразійсько-американський реліктовий вид

Багаторічна трав'яна зимозелена рослина зі шнуроподібним, розгалуженим кореневищем. Стебло 6-25 см заввишки, виходить з середини розетки. Прикореневі листки – видовжено-яйцеподібні або еліптичні, 1,8-3,5 см завдовжки, 1-2 см завширшки, зібрані в розетку. Стеблові – дрібні, лінійно-видовжені або ланцетні. Суцвіття – однобічний колос 4-7 (15) см завдовжки, складений 10-30 дрібними білими або кремово-білими запашними квітками.

Росте у ялинових та соснових лісах.

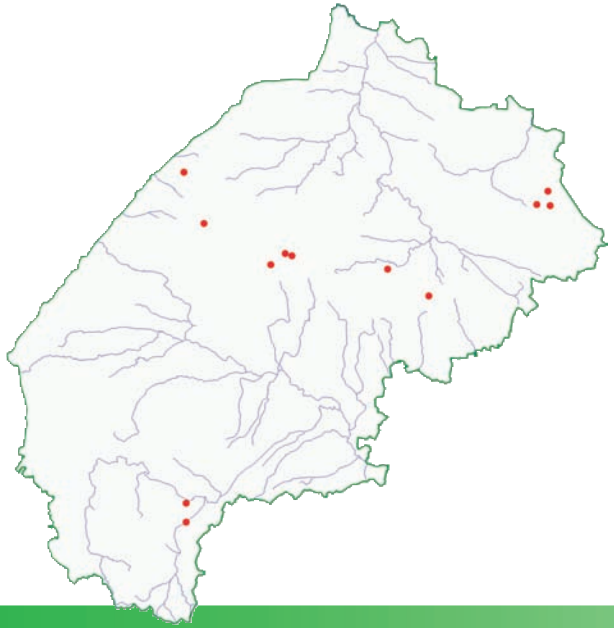

ЗАГРОЗА: вирубування хвойних лісів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона знищення оселищ (вирубування лісів).

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 182.

БИЛИНЕЦЬ ДОВГОРОГИЙ

Gymnadenia conopsea **(L.) R.Br.**

Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Рідкісний (R) євразійський вид.

Трав’яна багаторічна рослина з двома сплющеними з боків кореневими бульбами, які мають пальчасто-лопатеву форму і багато дрібних і коротких долей. Розмір бульб – 1-3,5 см. Стебло до 65 см заввишки, при основі обгорнуте бурими піхвами, з 4-7 лінійно-ланцетними листками. Листки чергові, ланцетні, на верхівці ковпачкоподібно відтягнуті і складені уздовж, знизу кілюваті, 20-25 см завдовжки. Квітконосне стебло закінчується щільним колосоподібним циліндричним, багатоквітковим суцвіттям 15 см завдовжки. Квітки бузково-рожеві, світло-рожеві, майже білі, зі слабким запахом гвоздики. Цвіте у червні-липні.

Росте на луках, серед чагарників, в розріджених лісах.

ЗАГРОЗА: надмірне випасання, раннє сінокосіння, зривання на букети, викопування бульб.

ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення рослин та оселищ.

Фото: Оліяр Г.

Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 183.

БИЛИНЕЦЬ ЩІЛЬНОКВІТКОВИЙ

Gymnadenia densiflora **(Wahlenb.) A.Dietr.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) європейсько-малоазійський вид на східній межі поширення.

Рослина 25-80 см заввишки, з пальчастороздільними бульбами. Стебло потовщене, порожнисте, від основи – густо вкрите широко-ланцетними, ближче суцвіття – вузько-ланцетними листками. Яскраво-рожеві квіти (до 150 квіток) зібрані у довге густе суцвіття. Цвіте в червні-серпні.

Трапляється досить рідко на вологих луках, галявинах, узліссях, заболочених територіях.

ЗАГРОЗА: осушення, перетворення лук на пасовища, зривання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення рослин та оселищ.

Фото: Тасєнкевич Л.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 184.

БИЛИНЕЦЬ НАЙЗАПАШНІШИЙ

Gymnadenia odoratissima **(L.) Rich.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Дуже рідкісний загрожений (EN) європейський вид на східній межі поширення.

Трав'яний багаторічник з пальчастолопатевими бульбами. Стебло тонке, до 35 см заввишки. *Листки лінійні,* загострені. Суцвіття довге, вузьке, циліндричне, з дрібними світло-пурпуровими, рожевими або іноді білими квітками, із сильним запахом ванілі. Цвіте в червні-липні.

Росте на *лісових* галявинах, серед чагарників, на вологих заболочених *луках.*

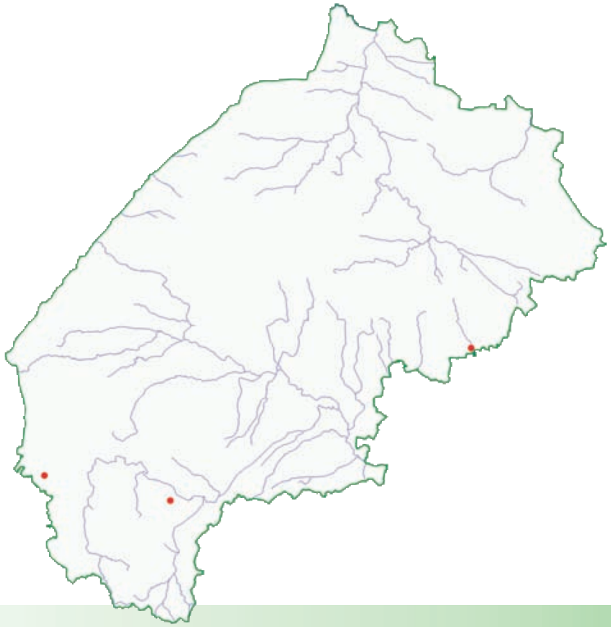

ЗАГРОЗА: осушення перезволожених оселищ, викошування, зривання, викопування бульб.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення рослин та оселищ.

Фото: Оліяр Г.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 185.

БРОВНИК ОДНОБУЛЬБОВИЙ (ГЕРМІНІЙ ОДНОБУЛЬБОВИЙ)

Herminium monorchis **(L.) R.Br.**
Родина Орхідні – **Orchidaceae**

Зникаючий (CR) євразійський бореальний вид на південній межі поширення.

Багаторічна трав'яна рослина до 35 см заввишки з однією, рідше – двома бульбами. Біля основи стебла – два (іноді три) зближені обернено-яйцеподібні листки. Суцвіття видовжене багатоквіткове (10-45 квіток). Квітки дрібні жовтувато-зеленкуваті з сильним медовим запахом, трохи звислі. Листочки оцвітини складені дзвоникоподібно, зовнішні яйцеподібно-довгасті, тупуваті, до 3 мм завдовжки, два внутрішніх майже списоподібні, видовжено-загострені, до 4 мм завдовжки. Губа трилопатева без шпорки, але з мішечкоподібною заглибиною при основі, з шилоподібно-лінійними бічними лопатями і довшою (у 2,5 рази) та товстішою середньою лопаттю.

Росте на вологих і заболочених луках, осоково-гіпнових низинних болотах, рідше – у заболочених рідколіссях і серед чагарників. Трапляється переважно на багатих вапном ґрунтах.

ЗАГРОЗА: зміна гідрологічного режиму, торфорозробки, випасання.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення торфовищ, випасання.

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 187.

ЖИРОВИК ЛЬОЗЕЛЯ

Liparis loeselii **(L.) Rich.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) бореальний вид, поширений у північній півкулі.

Трав'яний жовтувато-зелений багаторічник з коротким, недовговічним кореневищем та надземною зеленою бульбою стеблового походження, прикритою піхвами старих листків. Стебло 20-25 см заввишки, ребристе, тонке, при основі з трьома піхвами і двома довгастими, загостреними, майже супротивними, блискучими листками 5-12 см завдовжки, з крилатими черешками. У пазусі верхнього з цих листків закладається брунька поновлення, яка розвивається в бульбу, що залишається до наступного року, внаслідок чого квітуча рослина має дві бульби. Суцвіття – китиця до 8 см завдовжки, з 1-18 квітками. Квітки жовтувато-зеленкуваті, на коротких квітконіжках. Цвіте з кінця червня до середини серпня.

Росте на болотах.

ЗАГРОЗА: осушення, торфорозробки, випасання, заростання чагарниками.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення, нищення оселищ, збирання рослин.

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 190.

ЗОЗУЛИНІ СЛЬОЗИ СЕРЦЕЛИСТІ

Listera cordata **(L.) R.Br.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) вид на південній межі поширення.

Багаторічна трав'яна рослина з тонким повзучим кореневищем. Стебло до 20 см заввишки, голе, доволі ніжне, тонке, посередині з двома супротивними серцеподібно-яйцеподібними сидячими, зверху злегка залозисто-опушеними, на кінці загостреними, тонкими, знизу блідими, листками. Суцвіття – рідка верхівкова китиця до 5 см завдовжки з 4-12 дрібних квіток. Квітки на скручених квітконіжках, бруднувато-пурпурові, запилюються дрібними комахами, яких приваблює неприємний запах. П'ять листочків оцвітини майже однакові за довжиною, губа вдвічі довша за них, до 4,5 мм завдовжки, обернено-ланцетна. Зовнішні листочки оцвітини зелені, внутрішні і губа – бруднувато-пурпурові. Цвіте з червня до середини серпня.

Росте в тінистих лісах, на болотах.

ЗАГРОЗА: суцільні рубки лісу.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона суцільних рубок лісу.

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 191.

ЗОЗУЛИНІ СЛЬОЗИ ЯЙЦЕПОДІБНІ

Listera ovata **(L.) R.Br.**

Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Рідкісний (R) вид, поширений у північній півкулі.

Трав'яна багаторічна рослина з коротким товстуватим кореневищем. Стебло 25-60 см заввишки, нижче листків звичайно чотиригранне, голе, циліндричне, вище – тонше, коротко-залозисто-опушене. Листки супротивні, яйцеподібні, зі стеблообгортною основою, тупі, з коротеньким загостренням, голі, 5-15 см завдовжки. Суцвіття – китиця із 10-40 зелених дрібних квіток. Квітконіжки скручені, залозисто-опушені, звичайно трохи довші за приквітки. Цвіте у червні-липні.

Росте у лісах, на узліссях, луках.

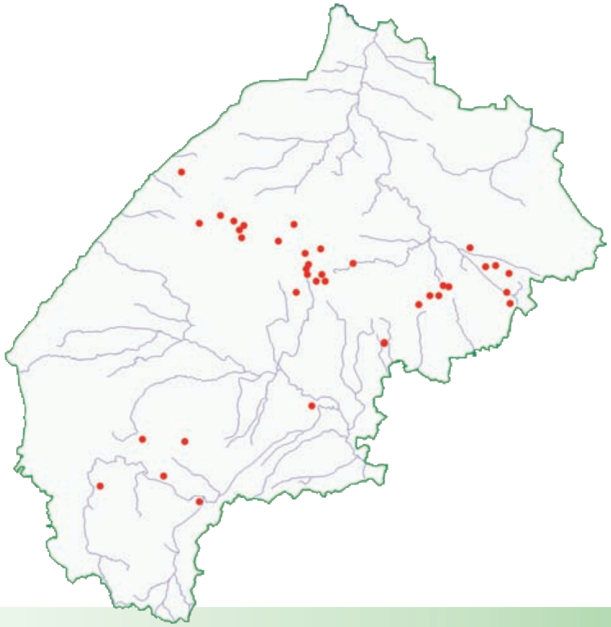

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, випасання.

ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона вирубування лісів, випасання.

Фото: Капелюх Я.

Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 192.

ГЛЕВЧАК ОДНОЛИСТИЙ

Malaxis monophyllos **(L.) Sw.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) вид на південній межі поширення.

Жовтувато-зелений трав'яний багаторічник до 30 см заввишки із псевдобульбою – надземним зеленим стебловим утвором яйцеподібної форми, оточеним піхвами старих листків. Кореневище коротке, з тонкими додатковими коренями. Стебло пряме, з одним, рідше двома, нормально розвиненими листками 3-10 см завдовжки. Пластинка листка овальна, еліптична або довгасто-еліптична, звужена в довгий стеблообгортний черешок, брунька поновлення закладається в пазусі листка. Суцвіття китицеподібне, багатоквіткове (до 40-60 квіток), 2-15 см завдовжки. Квітки дрібні, жовтувато або зеленувато-білі, внаслідок скручування квітконіжки повернені губою догори, до 2,8 мм завдовжки. Цвіте у червні-липні.

Росте у лісах та на чагарникових болотах.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, осушення перезволожених оселищ, витоптування.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення оселищ, вирубування лісів.

Фото: Буджак В.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 193.

НЕОТІНЕЯ ОБПАЛЕНА (ЗОЗУЛИНЕЦЬ ОБПАЛЕНИЙ)

Neotinea ustulata **(L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase**
(Orchis ustulata **L.***)*
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Декоративний загрожений (EN) євразійський вид.

Трав'яна багаторічна рослина з яйцеподібними або кулястими кореневими бульбами. Стебло циліндричне, до 40 см заввишки, майже доверху улиснене. Нижні листки зближені, лінійно-довгасті, загострені, верхні – у 2-3 рази менші, згорнуті навколо стебла. Суцвіття спочатку майже кулясте, потім овальне до циліндричного, при основі трохи зріджене, до верхівки – густе, 3-10 см завдовжки. Приквітки гострі, плівчасті, одножилкові, лілові або пурпурово-червоні, з чорнуватою або зеленуватою жилкою. Квітки дрібні (до 4 мм), з медовим запахом. Шолом майже кулястий, тупуватий, зовні чорно-пурпуровий, 3-4 мм завдовжки, його зовнішні листочки на внутрішній поверхні зеленуваті, по краю фіолетові, внутрішні – вужчі і коротші. Губа трироздільна, білувата або світло-рожева з пурпуровими цятками. Цвіте у червні-липні.

Росте на луках, по чагарниках.

ЗАГРОЗА: зривання на букети, випасання, порушення оселищ.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона зривання на букети, порушення оселищ.

Фото: Ковальчук А.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 195.

ГНІЗДІВКА ЗВИЧАЙНА

Neottia nidus-avis **(L.) Rich.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Рідкісний (R) евразійський вид.

Багаторічна безхлорофільна сапрофітна рослина зі специфічним запахом. Горизонтальне кореневище вкрите численними короткими товстими коренями, що утворюють щільне гніздоподібне сплетіння. Стебла товсті, жовтувато-бурі, 20-60 см заввишки. Листки (4-6) – редуковані, лускоподібні, притиснуті до стебла. Суцвіття – багатоквіткова китиця, у верхній частині густа, у нижній – розріджена, 7-21 см завдовжки. Квітки жовтувато-бурі, з відхиленою дворозділньою губою. П'ять листочків оцвітини однакової форми: обернено-яйцеподібні або еліптично-ромбічні, тупі, 5-7 мм завдовжки, 3-4 мм завширшки. Губа 10-12 мм завдовжки, темніша за листочки оцвітини, лопаті її серцеподібно-довгасті, на кінці закруглені. Цвіте у червні-липні.

Росте у лісах, переважно листяних.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона вирубування лісів.

Фото: Оліяр Г.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 196.

ЗОЗУЛИНЕЦЬ БЛОЩИЧНИЙ (ПЛОДОРІЖКА БЛОЩИЧНА)

Orchis coriophora **L.** (*Anacamptis coriophora* **(L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase s.l.)**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) європейсько-середземноморський вид.

Трав'яний багаторічник з округлими або яйцеподібними бульбами. Стебло до 40 см заввишки, невиразно-гранчасте, густо вкрите листками. Листки сизувато-зелені, лінійні або лінійно-ланцетні, загострені, нижні – до 8-9 мм завширшки; верхні – згорнуті навколо стебла. Суцвіття – багатоквітковий, густий довгастий колос. Квітки дрібні, неправильні, брудно-пурпурові, з запахом блощиць. Нижня губа звисла, трилопатева: середня її лопать видовжена, бокові – овальні. Верхні сегменти зібрані в дзьобовидно загострений шолом, шпорка зігнута, конічна, вдвічі коротша, ніж зав'язь.
Цвіте у травні-липні.

Росте на заболочених луках, на лісових галявинах, узліссях, по чагарниках навколо боліт і водойм, у сирих улоговинах.

ЗАГРОЗА: осушення, випасання, збирання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення, руйнування оселищ, надмірного випасання, зривання рослин, викопування бульб.

Фото: Буджак В.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 151.

ЗОЗУЛИНЕЦЬ ПУРПУРОВИЙ

Orchis purpurea **Huds.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) євро-середземноморський вид.

Багаторічна трав'яна рослина з яйцеподібними бульбами. Стебло пряме, до 75 см заввишки, товсте, вгорі пурпурово-забарвлене. Листки здебільшого зближені в нижній частині стебла, еліптично-ланцетні або довгасті гострі, зверху блискучі, зісподу – блідіші й сизуваті; верхній листок – у вигляді довгої піхви, згорнутий навколо стебла. Квітки запашні, в густому циліндричному колосі; шолом яйцеподібний, гострий, коричнювато-пурпуровий; губа ясно-рожева з темно-пурпуровими крапками, трироздільна; шпорка циліндрична, на кінці часто розширена і виїмчаста. Цвіте у травні-червні.

Росте у лісах.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, випасання, зривання рослин, викопування бульб.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення рослин і оселищ.

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 208.

ЗОЗУЛИНЕЦЬ ПРИКРАШЕНИЙ

Orchis signifera **Vest**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Зникаючий (EN) середньо-південно-європейсько-кавказький вид на північній межі поширення.

Трав`яна рослина з овальними бульбами і тонким стеблом 20-40 см заввишки. Видовжено-ланцетні, скупчені біля основи стебла листки, як і стебло, вкриті пурпуровими цятками. Суцвіття – нещільний, багатоквітковий колос, з великими яскраво-пурпуровими квітками. Губа трилопатева, хвиляста по краях. Середня лопать більша, витягнута. Цвіте у квітні-травні.

Дуже рідкісний вид. Росте на луках та узліссях.

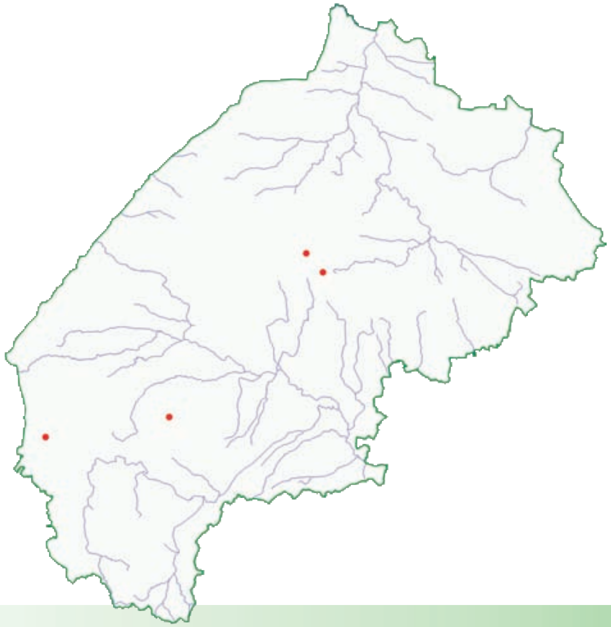

ЗАГРОЗА: раннє викошування лук, випасання, зривання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона раннього викошування лук, випасу, нищення рослин.

Фото: Ковальчук А.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 209.

ЗОЗУЛИНЕЦЬ САЛЕПОВИЙ (ПЛОДОРІЖКА САЛЕПОВА)

Orchis morio **L.**
(*Anacamptis morio* **(L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase)**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) європейський вид.

Багаторічник з округлими бульбами кореневого походження. Стебло прямостояче, до 40 см заввишки, вгорі трохи гранчасте. Листки лінійно-довгасті, нижні – зближені, тупуваті, верхні – згорнуті навколо стебла, загострені. Квітки двостатеві, неправильні, зібрані в коротке, овальне або циліндричне колосоподібне суцвіття. Оцвітина фіолетова, рідше пурпурова або рожева. Зовнішні листочки оцвітини при основі зрослися краями; шолом тупий. Губа розділена на три рівні лопаті, середня з яких тупо обрізана. При основі губа біла з темно-пурпуровими цяточками, далі – фіолетова; шпорка циліндрично-булавоподібна, горизонтальна або обернена вгору. Цвіте у травні-червні.

Росте у розріджених лісах, на сухих луках.

ЗАГРОЗА: сінокосіння, випасання, збирання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона раннього сінокосіння, надмірного випасання.

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 154.

ЗОЗУЛИНЕЦЬ ЧОЛОВІЧИЙ

Orchis mascula **(L.) L.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) європейсько-середземноморсько-передньоазійський вид.

Багаторічна трав’яна рослина з двома майже кулястими, цілісними бульбами. Одна з них більша – стара і зів’яла, друга – соковита. Стебло 15-40 см заввишки, у нижній частині з фіолетовими цятками, рідше без них. Листки широколанцетні, світло-зелені, гладенькі, з фіолетово-пурпуровими цятками, 7-14 см завдовжки, зазвичай зосереджені в нижній частині стебла. Суцвіття – густий багатоквітковий колос 6-18 см завдовжки. Оцвітина пурпурова, сіро-бузкова або блідо-фіолетова. Губа широкоовальна, трилопатева, до 12 мм завдовжки, при основі білувата, з темно-пурпуровими фіолетовими цятками, оксамитова. Цвіте у квітні-травні.

Росте на лісових галявинах, по чагарниках.

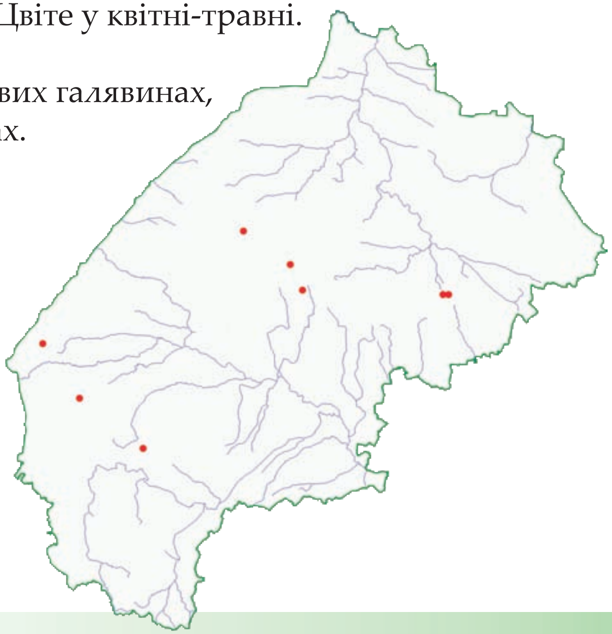

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, перетворення сінокосів на пасовища, зривання квітів, викопування бульб.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення оселищ і рослин.

Фото: Ковальчук А.
Література: Стойко та ін., 2004;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 203.

ЗОЗУЛИНЕЦЬ ШОЛОМОНОСНИЙ

Orchis militaris **L.**

Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) євразійський вид.

Трав'яний багаторічник з яйцеподібними бульбами до 3 см завдовжки. Стебло 20-45 см заввишки, при основі з двома блідими плівчастими піхвами, вище основи відходить 3-5 довгасто-еліптичних, тупих, до основи звужених листків, 8-20 см завдовжки, вище них стебло обгорнуте двома листкоподібними загостреними піхвами. Колос густий, багатоквітковий, спочатку пірамідальний, потім циліндричний, 4-10 см завдовжки. Приквітки фіолетово-рожеві, яйцеподібні, загострені. Квітки великі, запашні, білувато-рожево-фіолетові. Цвіте у травні-липні.

Росте на суходільних луках.

ЗАГРОЗА: розорювання лук, надмірне випасання, зривання на букети, викопування бульб.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона розорювання лук, нищення рослин, контроль за випасанням.

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 204.

ЛЮБКА ДВОЛИСТА

Platanthera bifolia **(L.) Rich.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Декоративний євразійський вид невизначеного природоохоронного статусу.

Багаторічна трав'яна рослина з цілісними овальними бульбами кореневого походження. Стебло 20-60 см заввишки, прямостояче, голе, ребристе, біля основи з двома-трьома бурими піхвами та двома-трьома нижніми листками. Прикореневі листки великі, довгасто-яйцеподібні (8-18 см завдовжки, 3-5,5 см завширшки), майже супротивні, еліптичні, голі, звужені у крилатий черешок. Суцвіття – нещільна китиця до 25 см завдовжки. Квітки численні, великі, білі, запашні, в пазухах ланцетних приквітків. Цвіте у червні-липні.

Росте у листяних лісах, на узліссях, серед чагарників.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, зривання рослин на букети, викопування бульб.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення оселищ і рослин.

Фото: Баранчук Г.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 212.

ЛЮБКА ЗЕЛЕНОКВІТКОВА

Platanthera chlorantha **(Cust.) Rchb.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Декоративний європейсько-малоазійський вид невизначеного природоохоронного статусу.

Багаторічна трав'яна рослина з довгасто-овальними або яйцеподібними бульбами кореневого походження з коренеподібно звуженим кінчиком, бульбами кореневого походження. Стебло 30-65 см заввишки, гранчасте, при основі з 1-3 плівчастими піхвами. Нижні два листки зближені вище основи стебла, довгасто-оберненоланцетні, тупі, внизу звужені в короткий стеблообгортний черешок. Прикореневі листки голі, блискучі, цілокраї, однотонні, з великою кількістю дугоподібних жилок. Суцвіття негусте, циліндричне, 10-30-квіткове. Квітки зеленувато-білі, без запаху або із слабким запахом. Цвіте в травні-липні.

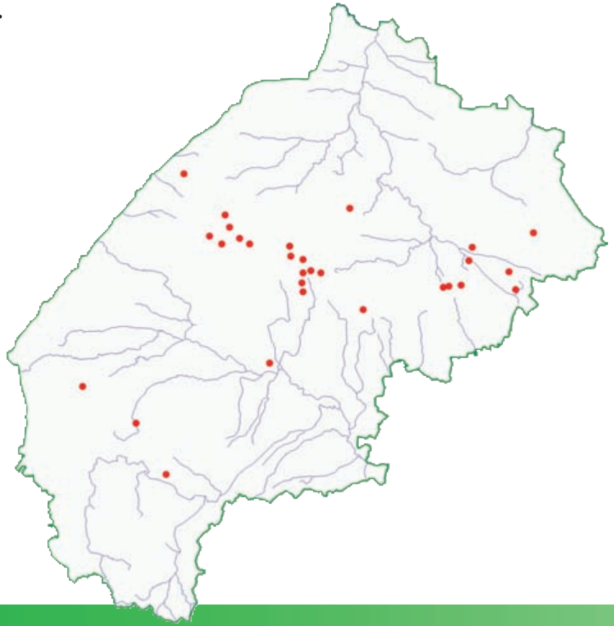

Росте у лісах.

ЗАГРОЗА: рубки лісів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення оселищ.

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 213.

ПСЕВДОРХІС БІЛУВАТИЙ (ЛЕЙКОРХІС БІЛУВАТИЙ)

Pseudorchis albida **(L.) A. Löve et D. Löve**
(Leucorchis albida **(L.) E.Mey.)**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) циркумполярний вид на південно-східній межі поширення.

Невелика рослина 10-30 см заввишки. Стебло прямостояче з 4-6 листками. Нижні листки довгасто-оберненояйцеподібні, верхні – ланцетні. Суцвіття досить густе, колосоподібне, коротке (до 1 см завдовжки). Квітки дрібні, численні, білі або жовтувато-білі. Листочки оцвітини зібрані в кулястий шолом, губа трилопатева, середня лопать ширша і довша за бічні. Цвіте у червні-липні.

Росте переважно на високогірних луках, полонинах, рідше нижче, на задернованих кам’янистих схилах, в криволіссі.

ЗАГРОЗА: надмірне випасання, заростання лук.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: обмеження випасання.

Фото: Тасєнкевич Л.
Література: Загульський, 1994, Собко, 1989, Стойко та ін., 2004; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 214.

СКРУЧЕНИК ПРИЄМНИЙ

Spiranthes amoena **(M. Bieb.) Spreng.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Загрожений (EN) східноєвропейсько-сибірсько-далекосхідний вид на західній межі поширення.

Багаторічна трав'яна рослина. Стебло 15-35 (40) см заввишки, в нижній частині з лінійними або вузьколанцетними, на верхівці – тупувато загостреними листками. Суцвіття – щільний багатоквітковий однобічний колос зі спірально скрученою залозисто-опушеною віссю. Квітки дрібні, сидячі, листочки оцвітини яскраво-рожеві, губа світло-рожева. Цвіте в липні-серпні.

Росте на торфових болотах, сирих приозерних та прирічкових низькотравних луках. В Україні відома лише одна популяція.

ЗАГРОЗА: знищення та осушування екотопів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: дотримання режиму заказника.

Фото: Хміль Т.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 215.

СКРУЧЕНИК СПІРАЛЬНИЙ

Spiranthes spiralis **(L.) Chevall.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Загрожений (EN) європейсько-середземноморський вид на східній межі поширення.

Багаторічна трав'яна рослина 10–20 (25) см заввишки. Прикореневі листки (4–6) квітконосного пагона яйцеподібні, при основі часто звужені в широкий черешок, на верхівці коротко загострені. До часу цвітіння вони повністю відмирають, але при цьому формується розетка прикореневих листків наступного року. Стебло з трав'яними або плівчастими притиснутими листками (2–4), закінчується одностороннім колосоподібним суцвіттям (4–10 см) із спіралеподібною залозисто опушеною віссю. Квітки з приємним солодким запахом, листочки оцвітини білі, слабо опушені. Губа широко-яйцеподібна, біла, при основі зелена. Цвіте в серпні-вересні.

Надає перевагу слабовологим лукам і пасовищам. Росте на багатих мінералами (азот, вапняк), суглинистих слабокислих ґрунтах.

ЗАГРОЗА: неконтрольоване випасання і викошування, зривання, заростання лук і пасовищ високотрав'ям.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона надмірного випасання, зривання рослин.

Фото: Борсукевич Л.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 216.

ТРАУНШТЕЙНЕРА КУЛЯСТА

Traunsteinera globosa **(L.) Rchb.**
Родина Зозулинцеві – **Orchidaceae**

Вразливий (VU) європейський гірський вид на північно-східній межі поширення.

Рослина з квітконосним пагоном 25-50 см заввишки. Стебло тонке, прямостояче або вигнуте. Листки видовжено-ланцетні, різко звужені в коротеньке вістря, відігнуті. Квітки дрібні, блідо-рожеві, зі слабким запахом, зібрані в щільне, кулястоподібне суцвіття. Губа з темно-пурпуровими цятками, трилопатева, середня лопать більша, довгаста, притуплена або виїмчаста, з дуже короткою шпоркою. Цвіте у травні-червні.

Росте на вологих луках, узліссях і галявинах, переважно на вапнякових ґрунтах.

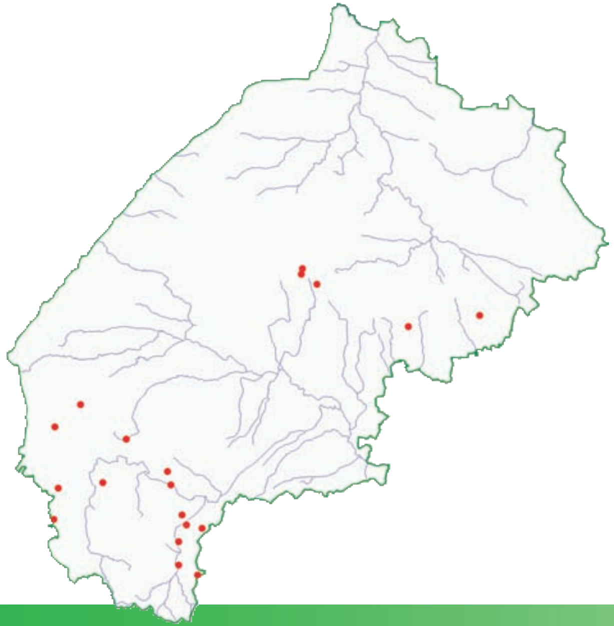

ЗАГРОЗА: осушення перезволожених лук, випасання, викопування бульб.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення оселищ, заготівлі рослин.

Фото: Тасєнкевич Л.
Література: Загульський, 1994;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 218.

КОСТРИЦЯ РІЗНОЛИСТА

Festuca heterophylla **Lam.**
Родина Тонконогові (Злакові) – **Poaceae (Gramineae)**

Вразливий (VU) реліктовий вид на південно-східній межі поширення.

Багаторічна трав'яна нещільнодернинна рослина до 120 см заввишки. Листки зелені, волосоподібні, щільно згорнені, 0,4-0,5 мм діаметром, ззовні голі або слабо шорсткі; листки генеративних пагонів плоскі, 2,5-4 мм завширшки, ззовні голі, на внутрішній поверхні інтенсивно опушені. Волоть 10-13 см завдовжки, колоски 6-8 мм, 3-5-квіткові; нижня квіткова луска гостроланцетоподібна, гола або слабо шорстка зверху; ость 2,8-4 мм завдовжки; колоскові луски гострі ланцетоподібні; зав'язь на верхівці опушена поодинокими волосками. Цвіте у червні-липні.

Росте у широколистяних лісах на багатих карбонатами ґрунтах.

ЗАГРОЗА: зменшення площ, зайнятих дубовими лісами.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона знищення оселищ.

Фото: Оліяр Г.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 226.

СЕСЛЕРІЯ ГОЛУБА

Sesleria caerulea **(L.) Ard.** (*S. uliginosa* **Opiz**)
Родина Тонконогові (Злакові) – **Poaceae (Gramineae)**

Зникаючий (CR) європейський вид на крайній південно-східній межі поширення.

Багаторічна трав'яна нещільнодернинна рослина 10-50 см заввишки. Листкові пластинки плоскі, іноді складені вдвоє, 2-4 мм завширшки, зверху вкриті білуватим восковим нальотом. Суцвіття – досить густа довгасто-яйцеподібна волоть 10-30 мм завдовжки та 5-9 мм завширшки. Колоски переважно двоквіткові 4,5-5 мм завдовжки, розміщенні на осі суцвіття по 4-5 на коротких (1-1,5 мм) ніжках, або майже сидячі. Колоскові луски до 4 мм завдовжки ланцетні, поступово загострені в ость до 1 мм завдовжки, по краях та кілю шорсткоопушені (війчасті). Нижні квіткові луски до 4 мм завдовжки, на верхівці тризубчасті, середній зубець закінчується остю до 1 мм завдовжки, бічні зубці з короткими остями або безості. Цвіте в травні-липні.

Росте на евтрофних болотах. Єдине відоме в Україні оселище виду – у Золочівському районі.

ЗАГРОЗА: порушення гідрологічного режиму, випалювання, випасання.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: встановлення режиму заповідання.

Фото: Кузярін О.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 237.

КОВИЛА ПІРЧАСТА

Stipa pennata **L.**

Родина Тонконогові (Злакові) – **Poaceae (Gramineae)**

Вразливий (VU) вид лучних степів Євразійської степової області.

Багаторічна трав'яна рослина до 70 см заввишки.
Листки вузько-лінійні. Молоді листки мають на кінчику китицю волосків, яка легко відпадає. Суцвіття – волоть. Колоски однoквіткові. Ость нижньої квіткової луски до 50 см завдовжки, двічі колінчастозігнута, пірчасто опушена.
Цвіте у травні-червні.

Росте на степових схилах.

ЗАГРОЗА: розорювання, надмірне випасання, випалювання, заліснення.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона розорювання, нераціонального використання лучно-степових схилів.

Фото: Оліяр Г.
Література: Kulczyński , Motyka , 1936;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 257.

ТОФІЛЬДІЯ ЧАШЕЧКОВА

Tofieldia calyculata **(L.) Wahlenb.**
Родина Тофільдієві – **Tofieldiaceae**

Вразливий (VU) європейський вид.

Багаторічна трав'яна рослина з розгалуженим кореневищем. Стебло 10-35 см заввишки, пряме, нерозгалужене, з двома-трьома плоскими широкими листками. Нижні мечоподібні листки (5-25 см завдовжки) утворюють прикореневу розетку, стеблові – маленькі, вкорочені, лінійно-ланцетні, загострені, жовто-зелені. Суцвіття – верхівковий колос 4-12 см завдовжки. Квітки на коротких квітконіжках, дрібні, сидять у пазухах яйцеподібних приквітників. Листочків оцвітини шість, вони жовтувато-білі, іноді червонуваті, довгасті. Цвіте в червні-липні.

Росте на болотах, заплавних луках.

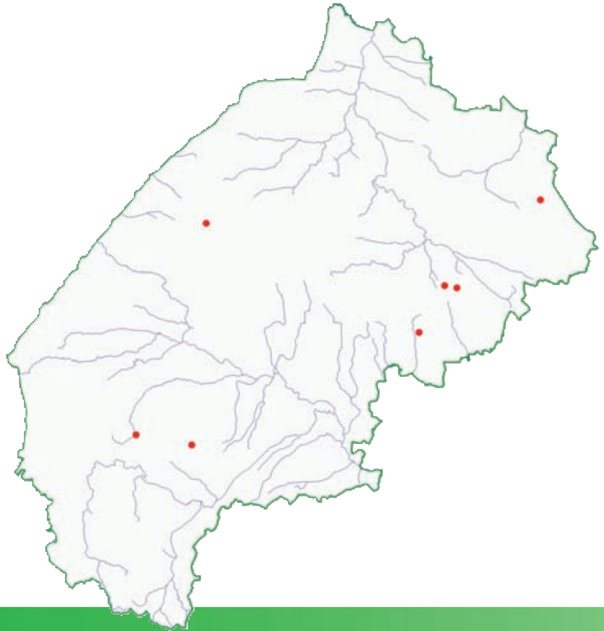

ЗАГРОЗА: осушення перезволожених оселищ.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: створення заповідних територій, заборона осушення.

Фото: Пірогов М.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 270.

ЩИТОЛИСНИК ЗВИЧАЙНИЙ

Hydrocotyle vulgaris **L.**

Родина Аралієві – **Araliaceae**

Рідкісний (R) європейсько-субатлантичний вид на східній межі поширення.

Дворічна чи багаторічна рослина з повзучими пагонами, 10–60 см завдовжки. Листки довгочерешкові, щиткоподібні, діаметр листкової пластинки 2-4 см, край городчастий. Суцвіття мало-, одноквіткове на тонкому стеблі, вдвічі коротшому за черешок відповідного листка. Квітки з п'ятьма білими пелюстками, 0,50-0,75 см в діаметрі. Плід – вислоплідник 1,5-2 мм. Цвіте у червні-серпні.

Росте на торфовищах, болотистих луках, по берегах мезотрофних водойм, розріджених вільшняках.

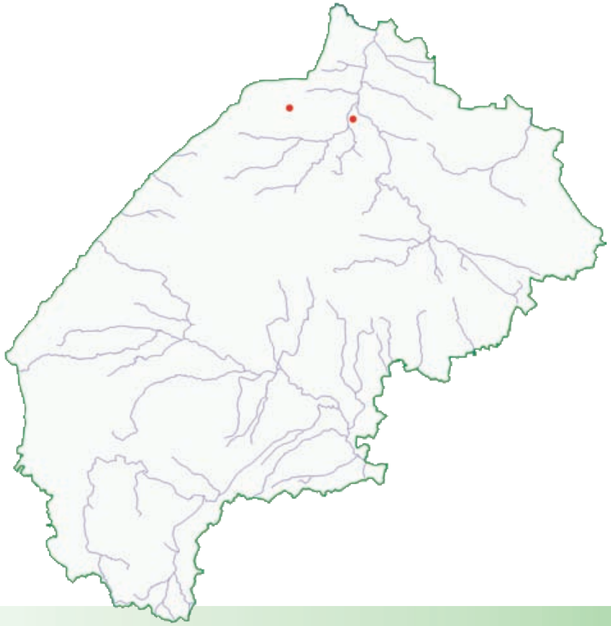

ЗАГРОЗА: рекреація, надмірне випасання, осушення заболочених земель, заростання водойм.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона руйнування прибережних смуг.

Фото: Ковальчук А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 273.

ВІДКАСНИК ОСОТОПОДІБНИЙ

Carlina cirsioides **Klokov**
Родина Айстрові – **Asteraceae**

Вразливий (VU) ендемічний вид.

Багаторічна трав’яна рослина із поодиноким прямостоячим темно-пурпуровим стеблом 15-50 см заввишки. Листки черешкові, пірчасторозсічені або пірчастороздільні, павутинисто опушені, 10-40 см завдовжки і 7-15 см завширшки, жорсткі, з бічними сегментами, колючозубчастими по краях. Верхівкові листки підпирають поодинокий кошик діаметром 9-13 см, зовнішні листочки обгортки колючо загострені. Віночок 11-13 мм завдовжки, жовтуватий. Цвіте у серпні-вересні.

Росте в розріджених лісах, на сухих луках і степових схилах.

ЗАГРОЗА: освоєння лучно-степових ділянок, надмірне випасання, випалювання, створення кар’єрів, заліснення.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: збереження оселищ.

Фото: Ковальчук А.
Література: Зеленчук, 1985;
Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 296.

ВІДКАСНИК ТАТАРНИКОЛИСТИЙ

Carlina onopordifolia **Besser**
Родина Айстрові – **Asteraceae**

Вразливий (VU) південно-малопольсько-подільський ендемік в ізольованих локалітетах.

Багаторічна трав'яна рослина. Має потужний стрижневий корінь. Стебло слабо розвинене, із розпростертою розеткою листків. Листки пірчасторозсічені, довгасто-еліптичні, 6-35 см завдовжки, жорсткі, густо павутинисто опушені, їхні бічні лопаті на верхівці з колючкою, по краях нерівно-колючо-зубчасті. Кошик один в центрі розпростертої розетки, до 15 см діаметром. Віночок 17-20 мм завдовжки, жовтуватий. Цвіте у липні-серпні.

Росте на лучно-степових схилах на карбонатних ґрунтах.

ЗАГРОЗА: надмірне випасання, заліснення схилів, часті випалювання травостою.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона випасання, заліснення схилів, випалювання травостою, збирання рослин.

Фото: Ковальчук А.
Література: Motyka, 1936; Зеленчук , 1985; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 297.

ЖОВТОЗІЛЛЯ БЕССЕРА

Senecio besserianus **Minder.**
Родина Айстрові – **Asteraceae**

Вразливий (VU) волино-подільський ендемік

Багаторічна трав'яна рослина до 60 см заввишки. Стебла з червонувато-фіолетовими смугами, злегка павутинисто опушені або голі. Прикореневі та нижні стеблові листки овальні з добре розвиненими черешками, голі або злегка павутинисто опушені, середньостеблові листки сидячі або з короткими черешками, ланцетні, верхні – майже лінійні. Кошиків 3-10, 10-15 мм діаметром, зібраних у щиткоподібні суцвіття. Обгортка кошиків однорядна; її листочки червонувато-буруваті, на верхівці темно забарвлені, торочкуваті. Язичкові квітки слабо розвинені, інколи відсутні; трубчасті квітки червонувато-помаранчеві. Сім'янки видовжені, звужені на кінцях, коричнюваті, густо опушені; чубок у два-три рази довший за сім'янку.
Цвіте у червні.

Росте на лучно-степових схилах.

ЗАГРОЗА: випасання, викошування, випалювання.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона випасання, викошування, випалювання, збирання рослин.

Фото: Капелюх Я.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 337.

БЕРЕЗА НИЗЬКА

Betula humilis **Schrank**
Родина Березові – **Betulaceae**

Вразливий (VU) євросибірський вид, гляціальний релікт.

Однодомний кущ до 3 м заввишки. Кора бура, на молодих пагонах червонувата. Листки тверді, яйцеподібні або овальні, по краю зубчасті, 1-3 см завдовжки. Квітки різностатеві, дрібні, непомітні, безпелюсткові, зібрані в суцвіття: чоловічі суцвіття сережкоподібні, жіночі коротші – головчасті або шишкоподібні, висячі або прямостоячі. Плоди – горіхи до 2 мм завдовжки, з крилами. Цвіте в травні.

Росте на болотах перехідного типу, у заболочених лісах.

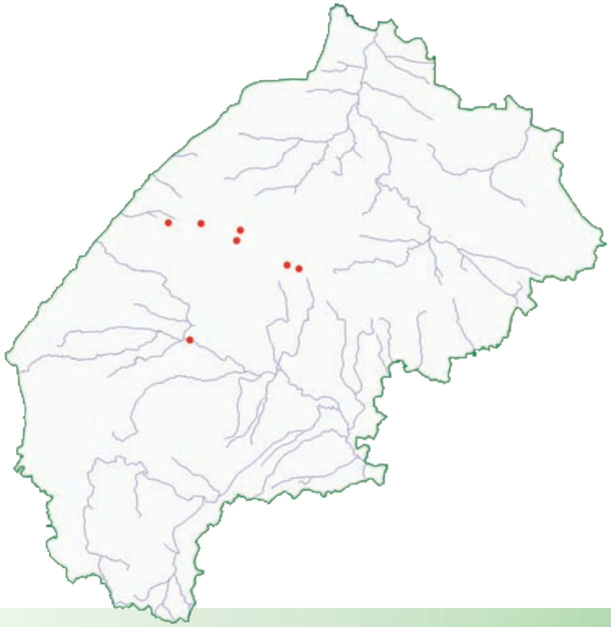

ЗАГРОЗА: осушення, торфорозробки.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушувальних робіт, добування торфу, нищення кущів.

Фото: Крамарець В.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 343.

БЕРЕЗА ТЕМНА

Betula obscura **A.Kotula**
Родина Березові – **Betulaceae**

Центральноєвропейський вид невизначеного природоохоронного статусу.

Однодомне дерево 9-12 м заввишки, з чорно-сірою, сірою або чорно-коричневою корою, гладкою, з відшаровуваннями у вигляді тонких стрічок. Крона яйцеподібна, гілки підняті вгору. Листки почергові, на довгому черешку, прості, яйцеподібні, по краю пилчасті або зубчасті. Квітки зібрані в різностатеві сережки. Чоловічі сережки формуються на кінцях гілок і зимують у вигляді помітних щільних темно-коричневих сережок. Маточкові (жіночі) зелені сережки значно коротші від чоловічих, розвиваються навесні з бруньок на вкорочених пагонах. Плоди – овальні горіхи з двома плівчастими крилами, коричневі, плоскі, однонасінні. Цвіте у квітні-травні.

Росте у широколистяних та мішаних лісах у складі піонерних угруповань березняків, на вогкуватих узліссях і галявинах, край підсушених боліт. Культивують у парках.

ЗАГРОЗА: суцільні вирубування лісу.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона суцільних вирубувань лісу.

Фото: Кваковська І.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 345.

ЛУНАРІЯ ОЖИВАЮЧА

Lunaria rediviva **L.**
Родина Капустяні – **Brassicaceae**

Декоративний європейський вид невизначеного природоохоронного статусу.

Трав'яний багаторічник з прямостоячим, опушеним, вгорі трохи розгалуженим стеблом до 150 см заввишки. Листки серцеподібні, верхні – сидячі, почергові, нижні – супротивні, з черешком, зубчасті. Суцвіття – розлога китиця. Квітки великі, запашні, світло-бузкові, рідше білі, до 4 см у діаметрі. Чашолистків та пелюсток по чотири, тичинок шість. Плоди – великі, широко-ланцетні, сплюснуті, на обох кінцях коротко-загострені стручки з численними плоскими темними насінинами, їх сріблясті овально-ланцетна перегородка залишається на рослині всю зиму. Цвіте у травні-червні.

Росте у лісах.

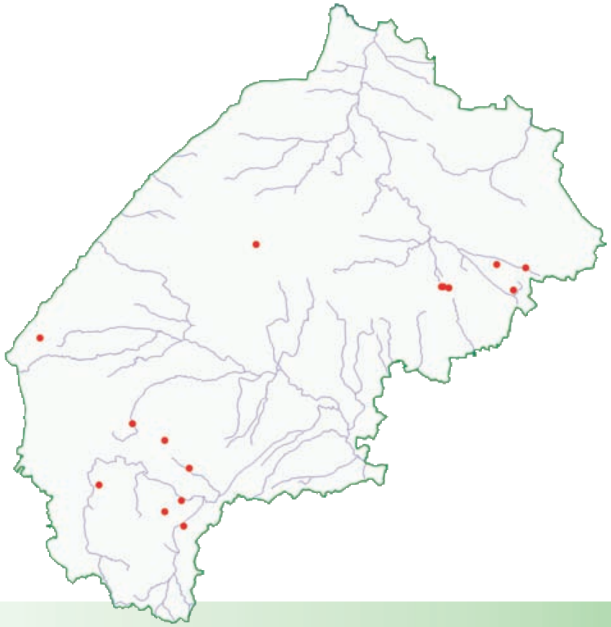

ЗАГРОЗА: суцільні вирубки в лісах.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона знищення оселищ.

Фото: Ковальчук А., Оліяр Г.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 373.

ГВОЗДИКА НЕСПРАВЖНЬОПІЗНЯ

Dianthus pseudoserotinus **Błocki**
Родина Гвоздикові – **Caryophyllaceae**

Вразливий (VU) волино-подільський ендемік.

Багаторічна сизувата рослина 10-30 см заввишки з тонким повзучим кореневищем, утворює щільні дернинки з безплідних і квітконосних пагонів. Квітконосне стебло висхідне, з коротким шорстким опушенням, вгорі іноді галузиться. Листки лінійні, нижні – тупі, верхні – загострені. Квітки поодинокі, рідше в суцвіттях по три. Пелюстки білі, розсічені глибше середини. Цвіте в липні-серпні.

Росте у сухих соснових лісах, на лучних степах.

ЗАГРОЗА: випасання, випалювання.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення оселищ, надмірного випасання, заліснення степових схилів.

Фото: Оліяр Г.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 390.

КОМОННИЧОК ЗІГНУТИЙ

Succisella inflexa **(Kluk) G.Beck**
Родина Черсакові – **Dipsacaceae**

Рідкісний (R) середньоєвропейський вид на східній межі поширення.

Багаторічна трав'яна кореневищна рослина 30-100 см заввишки. Стебло висхідне, вкорінюється у вузлах. Листки вегетативних пагонів обернено яйцеподібно-довгасті, цілокраї або пилчасті. Суцвіття головчасте, на довгих ніжках, півкулясте, пізніше – яйцеподібне. Віночок чотирилопатевий, бузково-рожевий, майже голий. Цвіте у червні-вересні.

Росте на мокрих луках, болотах.

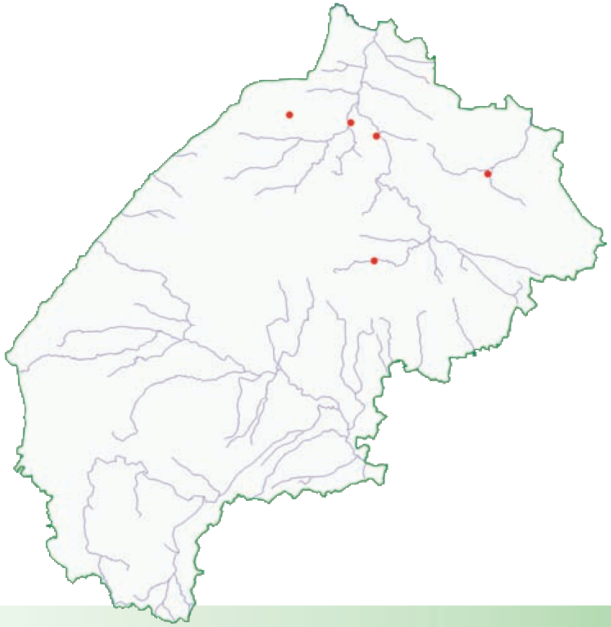

ЗАГРОЗА: випасання, осушення боліт і перезволожених лук.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона надмірного випасання, осушення оселищ.

Фото: Любченко А.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 421.

АЛЬДРОВАНДА ПУХИРЧАСТА

Aldrovanda vesiculosa **L.**

Родина Росичкові – **Droseraceae**

Рідкісний (R) вид, поширений у північній півкулі.

Багаторічна безкоренева підводна комахоїдна рослина з плаваючими ниткоподібними стеблами 5-15 см завдовжки і густо розміщеними маленькими листками по 6-9 в кільцях, з довгими щетинками на верхівці широкого черешка. Пластинки листків перетворилися у ловильний апарат, складений із двох сферичних половинок, нахилених одна до одної. В центрі пластинки є залозисті волоски. При подразненні волосків листок складається повздовж, причому краї находять один на другий. Здобиччю для альдрованди служать рачки, інфузорії та інші водні представники мікрофауни. Квітки поодинокі, дрібні (5-8 мм в діаметрі), п'ятичленні, з білими пелюстками. Цвіте в червні-липні.

Росте в евтрофних водоймах.

ЗАГРОЗА: забруднення, заростання і осушення водойм.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона забруднення і осушення водойм, використання рибальських сіток.

Фото: Борсукевич Л.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 422; Андрієнко, 2010.

РОСИЧКА АНГЛІЙСЬКА

Drosera anglica **Huds.**
Родина Росичкові – **Droseraceae**

Вразливий (VU) вид на південній межі поширення.

Багаторічна трав’яна комахоїдна рослина. Квітконосне стебло 10-25 см заввишки, прямостояче, безлисте, у кілька разів довше за листки. Листки в прикореневій розетці, простерті, з довгим черешком і обернено-ланцетною пластинкою з клиноподібною основою, 15-40 мм завдовжки, зверху вкриті головчастими червоними залозистими волосками. Основи залозистих волосків чутливі до подразнень, вони вигинаються під комахою, що прилипла, і обволікають її травною рідиною. Квітки дрібні, двостатеві, правильні, п’ятипелюсткові, білі, в однобічній китицеподібній завійці із 5-15 квіток. Цвіте у липні-серпні.

Росте на болотах.

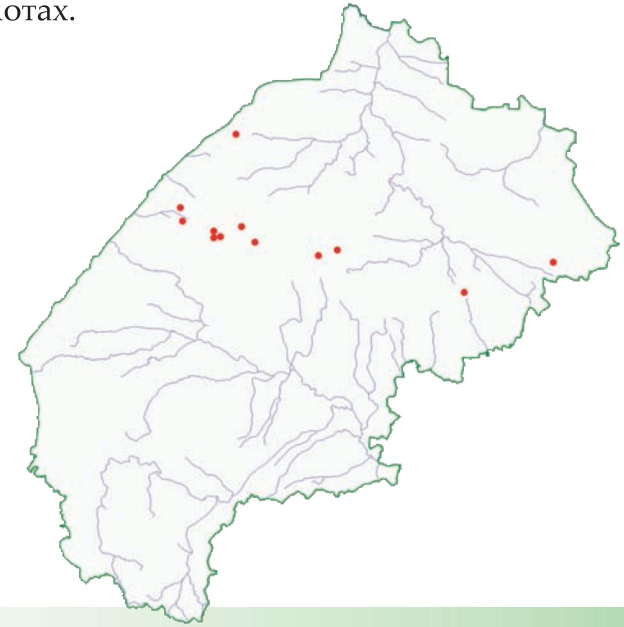

ЗАГРОЗА: осушення боліт, видобуток торфу, заліснення.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення і розробки торфовищ.

Фото: Борсукевич Л.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 424; Андрієнко, 2010.

ЖУРАВЛИНА ДРІБНОПЛОДА

Oxycoccus microcarpus **Turcz. ex Rupr.**
Родина Брусничні – **Vacciniaceae**

Вразливий (VU) євразійський вид.

Невеликий вічнозелений кущик з ниткоподібними сланкими темно-бурими пагонами 15-30 см завдовжки. Стебло лежаче, квітконосні гілочки висхідні. Листки дрібні, почергові, шкірясті, на коротких черешках, овальні, із серцеподібною основою, гострою верхівкою, загорнутим краєм, 3-6 мм завдовжки. Листки зверху темно-зелені, блискучі, знизу сірувато-повстисті. Квітки пониклі, поодинокі на верхівках пагонів. Чашечка з чотирма війчастими чашолистиками, спочатку зелена, потім червона. Віночок глибоко 4-роздільний, з колесоподібним відгином, рожево-червоний, долі відігнуті назовні.
Плід – темно-червона куляста ягода 5-7 мм в діаметрі, зимуюча. Цвіте в травні-липні.

Росте на сфагнових болотах.

ЗАГРОЗА: осушення боліт, видобуток торфу, заліснення.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення і розробки торфовищ.

Фото: Буджак В.
Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 429.

ЗІНОВАТЬ БІЛА

Chamaecytisus albus **(Hacq.) Rothm.**
Родина Бобові – **Fabaceae**

Вразливий (VU) вид на південній та східній межі поширення.

Кущ до 80 см заввишки. Стебла прямостоячі або висхідні, опушені. Листки трійчасті, їхні частки ланцетні, обернено-яйцеподібні, опушені.
Квітки білі або жовтувато-білі, по 5-8 на гілках.
Плоди вкриті довгими волосками.
Цвіте у червні-липні.

Росте на лучно-степових схилах, на узліссях.

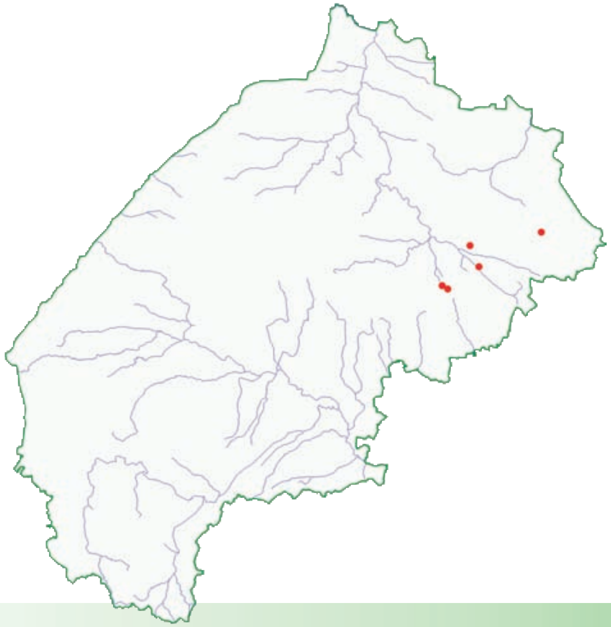

ЗАГРОЗА: знищення оселищ внаслідок лісонасаджень, випасання, витоптування, випалювання сухостою.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона руйнування оселищ.

Фото: Оліяр Г.
Література: Motyka, 1939;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 455.

ЗІНОВАТЬ БЛОЦЬКОГО

Chamaecytisus blockianus **(Pawł.) Klásk.**
Родина Бобові – **Fabaceae**

Рідкісний (R) ендемічний вид.

Кущ до 40 см заввишки. Пагони висхідні, опушені. Листки зверху опушені, трійчасті, складені оберненояйцеподібними частками, довжина яких у 2,5-4 рази перевищує ширину. Квітки жовті, по 5-10, утворюють китицеподібне, згодом головчасте, суцвіття. Плід – густо опушений біб. Цвіте у травні-серпні.

Росте на лучно-степових схилах, галявинах, серед чагарників.

ЗАГРОЗА: знищення і заліснення лучно-степових ділянок, надмірне випасання, випалювання сухостою, створення кар'єрів для добування вапняку.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона руйнування оселищ.

Фото: Ковальчук А.
Література: Motyka, 1936; Доброчаева и др., 1987; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 456.

ЗІНОВАТЬ ПАЧОСЬКОГО

Chamaecytisus paczoskii **(V. Krecz.) Klásk.**
Родина Бобові – **Fabaceae**

Рідкісний (R) ендемічний вид.

Кущ до 60 см заввишки. Пагони розпростерті, дугоподібно підняті, густо опушені. Листки трійчасті, їхні частки еліптичні, зісподу густо опушені. Квітки жовті, по 2-4, у колосоподібному суцвітті, розвиваються раніше за листки. Вітрило з буруватою плямою. Плід – густо опушений біб. Цвіте у травні-липні.

Росте на галявинах листяних та мішаних лісів, рідше у наскельно-степових оселищах.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, надмірне випасання, випалювання сухостою, створення кар'єрів для добування вапняку.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона руйнування оселищ.

Фото: Оліяр Г.
Література: Доброчаева и др., 1987; Стойко та ін., 1980; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 458.

ЗІНОВАТЬ ПОДІЛЬСЬКА

Chamaecytisus podolicus **(Błocki) Klásk.**
Родина Бобові – **Fabaceae**

Вразливий (VU) ендемічний вид.

Невисокий кущ, до 50 см заввишки. Пагони висхідні, густо опушені. Листки трійчасті, їхні частки обернено-яйцеподібні, опушені. Квітки блідо-жовті, по 10-12 на молодих та минулорічних гілках, у головчастому суцвітті. Плід – густо опушений біб. Цвіте у червні-липні.

Росте на лучно-степових схилах, галявинах, серед чагарників.

ЗАГРОЗА: знищення і заліснення лучно-степових ділянок, надмірне випасання, випалювання сухостою, створення кар’єрів для добування вапняку.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона руйнування оселищ.

Фото: Капелюх Я.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Стойко та ін.,
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 459.

ЧИНА ГЛАДЕНЬКА

Lathyrus laevigatus **(Waldst. et Kit.) Fritsch**
Родина Бобові – **Fabaceae**

Рідкісний (R) середньоєвропейський вид.

Трав'яний багаторічник. Стебло 30-60 см заввишки, прямостояче, голе, вгорі розгалужене. Листки парно-перисті, з 3-6 парами овальних чи яйцеподібних листочків, закінчуються шилоподібним придатком або невеликим листочком з вістрячком на верхівці. Листочки голі, блискучі, край пластинки коротковійчастий. Прилистки великі, 10-15 мм завдовжки, широколанцетні. Квітконоси не перевищують листків, гранчасті, коротко опушені. Квітки пониклі, зібрані в 6-12-квіткові пазушні китиці. Віночок яскраво-жовтий, метеликовий, із значно довшим вітрилом, ніж човник та весла, 10 тичинок зрослися нитками. Цвіте в травні-липні.

Росте у букових лісах.

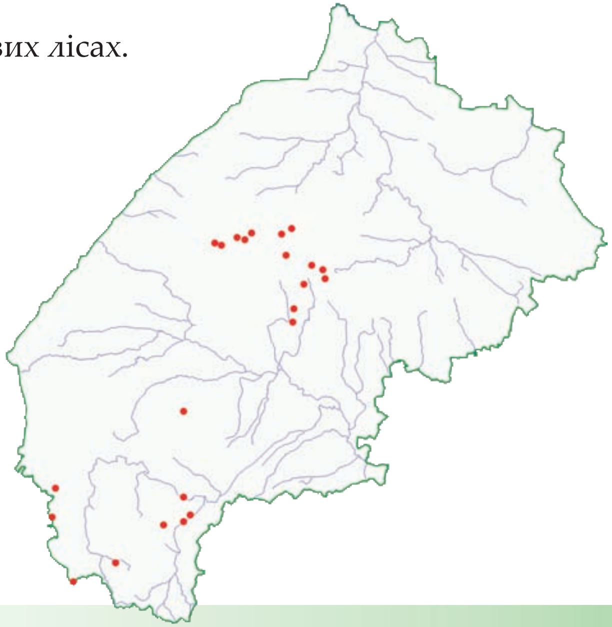

ЗАГРОЗА: вирубування букових лісів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона вирубування букових лісів з локалітетами чини гладенької

Фото: Проців Г.
Література: Доброчаева и др., 1987; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 471.

ПТАШНИК КРИХІТНИЙ (ОРНІТОПУС КРИХІТНИЙ)

Ornithopus perpusillus **L.**
Родина Бобові – **Fabaceae**

Вразливий (VU) атлантично-європейський вид на східній межі поширення.

Багаторічна трав'яна рослина. Стебло лежаче або висхідне до 40 см завдовжки. Листки непарнопірчасті, до 10 см завдовжки, з 5-10 парами листочків. Квітки на пазушних квітконосах, зібрані по 3-5. Віночок білуватий; вітрило з червоними жилками, трохи довше від весел; човник жовтуватий. Біб 1-2 см завдовжки, прямий або зігнутий, членистий; члеників 3-7. Цвіте в травні-липні.

Росте на піщаних місцях.

ЗАГРОЗА: руйнування оселищ внаслідок видобування піску, випалювання сухого травостою.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення оселищ.

Фото: Ковальчук А.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Сорока, 2008;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 479.

КОНЮШИНА ЧЕРВОНУВАТА

Trifolium rubens **L.**
Родина Бобові – **Fabaceae**

Рідкісний (R) центральноєвропейський вид на східній межі поширення.

Багаторічна трав’яна рослина 20-90 см заввишки. Стебла прямостоячі або висхідні, іноді розгалужені, голі, часто червонуваті. Листки в обрисі яйцеподібні, листочки ланцетні, по краю дрібно-нерівнозубчасті, зісподу з густою сіткою бічних жилок. Квітки зібрані в яйцеподібні або майже циліндричні голівки 4-10 см завдовжки і 2-3,5 см завширшки. Віночок червонуватий; пелюстки майже на 2/3 зростаються в трубочку. Біб яйцеподібно-кулястий, плівчастий, однонасінний.
Цвіте в червні-липні.

Росте на луках, узліссях, у чагарниках.

ЗАГРОЗА: надмірне випасання, заростання лук, розорювання.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона порушення оселищ, терасування схилів, заліснення, надмірного випасання, збирання рослин.

Фото: Ковальчук А.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 484.

СВЕРЦІЯ БАГАТОРІЧНА

Swertia perennis **L.**
Родина Тирличеві – **Gentianaceae**

Вразливий (VU) європейський вид.

Багаторічна гола, трав'яна довгокореневищна рослина. Кореневище висхідне, вкрите мичкуватими коренями. Стебло 10-70 см заввишки, прямостояче, розгалужене лише у верхній частині. В нижній частині стебла є кілька прикореневих довгасто-овальних (довжиною 3-7 см, шириною 1-4 см) блискучих тупих листків на довгих черешках. Стеблові листки супротивні, сидячі, синювато-зелені, ланцетні або довгасті, 1,5-2,5 см завдовжки, значно менших розмірів, ніж прикореневі. Квітки в пазухах верхніх листків зібрані в напівзонтики, а напівзонтики – у вузьколанцетне, небагатоквіткове волотеподібне суцвіття 7-12 см завдовжки. Квітки правильні, двостатеві, п'ятичленні, 7-12 см завдовжки, темно-сині, синьо-фіолетові або сіро-сині, з темнішими цятками і штрихами. При основі долей віночка є по два чашоподібних нектарники, оточених чорно-червоними або фіолетовими торочками. Цвіте в серпні-вересні.

Росте на болотах.

ЗАГРОЗА: осушення боліт.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення боліт.

Фото: Данилюк К.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 494.

ЗМІЄГОЛОВНИК АВСТРІЙСЬКИЙ

Dracocephalum austriacum **L.**
Родина Губоцвіті – **Lamiaceae**

Вразливий (VU) реліктовий вид з розірваним ареалом.

Багаторічна трав’яна рослина висотою до 60 см. Черешки листків і стебла білувато густоопушені відлеглими довгими й короткими відігнутими вниз волосками. Стеблові листки короткочерешкові, непарно пірчасто-роздільні, з 3-7 лінійними частками до 2,5 мм завширшки; листки на пазушних пагонах трироздільні. Стебла і листки опушені. Квітки по 2-6 у несправжніх мутовках; віночок до 4 см завдовжки, фіолетовий, зовні опушений; трубка віночка спереду здута, верхня губа майже прямокутна, на верхівці з виїмкою. Плодики з реберцями, бурі. Цвіте у травні-липні.

Росте на лучно-степових схилах.

ЗАГРОЗА: випасання тварин, випалювання сухої трави, заліснення степових схилів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона надмірного випасання, випалювання сухої трави, заліснення степових схилів.

Фото: Оліяр Г.
Література: Motyka, 1936; Доброчаева и др., 1987; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 497.

ПУХИРНИК МАЛИЙ

Utricularia minor **L.**

Родина Пухирникові – **Lentibulariaceae**

Вразливий (VU) вид.

Рідкісна комахоїдна рослина, занурена у воду, з пагонами 5-15 см завдовжки. Листки почергові, розсічені на вузьколінійні, однакової будови долі, які несуть ловчі пухирці 1-1,5 мм в діаметрі. Пухирці мають клапани, які відкриваються до середини. Суцвіття – китиця з 2-6 квіток на квітконосі 5-15 см заввишки, що виступає над поверхнею води. Віночок 7-12 мм завдовжки, світло-жовтий з червоними смужками, із короткою трубочкою та двогубим відгином. Шпорка коротка, нижня губа віночка видовжена. Цвіте в липні-серпні.

Піонерний вид прісноводних слабопротічних водойм із мулувато-піщаними та мулувато-торфовими; росте донними відкладами; росте в озерах, старицях на глибині 5-10 см, на обводнених торфовищах.

ЗАГРОЗА: коливання рівня води, забруднення водойм, осушення.

ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона забруднення і розчищення водойм, їх осушення.

Фото: Ковальчук А.

Література: Андриенко и др., 1986; Андрієнко, 2010; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 516.

ПЛАВУН ЩИТОЛИСТИЙ

Nymphoides peltata **(S.G. Gmel.) Kuntze**
Родина Бобівникові – **Menyanthaceae**

Вразливий (VU) реліктовий вид.

Багаторічна водна рослина з повзучим кореневищем 60-120 см завдовжки. Листки довгочерешкові з округло-серцеподібними плаваючими листковими пластинками, 5-10 см у діаметрі. Квітки в зонтикоподібному пучку. Віночок 20-35 мм у діаметрі, яскраво-жовтий, на 2/3 розсічений, п'ятичленний.
Цвіте у червні-серпні.

Росте у природних та штучних багатих поживними речовинами водоймах, з глинисто-мулистими відкладами.

ЗАГРОЗА: забруднення, зміна кислотності води, осушення.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона руйнування прибережних ділянок, забруднення і осушення водойм.

Фото: Ковальчук А.
Література: Дубина, Мороз, 1977;
Борсукевич, 2009;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 524.

БУЗОК КАРПАТСЬКИЙ (Б. СХІДНОКАРПАТСЬКИЙ, Б. УГОРСЬКИЙ)

Syringa josikaea **J.Jacq. ex Rchb.**
Родина Маслинові – **Oleaceae**

Вразливий (VU) ендемічний вид масиву Апусені (Румунія) та Українських Карпат.

Кущ або невисоке дерево 3-4 м заввишки. Листки широкоовальні, 5-12 см завдовжки, 3-6 см завширшки, темнозелені, знизу – світліші. Молоді пагони слабоопушені. Квітки бузкові або бузково-рожеві, у верхівкових волотях до 20 см завдовжки. Цвіте в травні-червні.

Росте у сирому вільховому, з домішкою смереки, лісі на терасі гірського струмка на висоті 750 м н.р.м. В умовах достатнього освітлення – добре плодоносить, при затіненні розмножується вегетативно.

ЗАГРОЗА: нищення вільшняків, випасання, витоптування, викопування.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: збереження оселищ.

Фото: Калюжная В., Кваковська І.
Література: Wierdak, 1923;
Стойко та ін., 1980;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 527.

ШОЛУДИВНИК ЛІСОВИЙ

Pedicularis sylvatica **L.**

Родина Вовчкові – **Orobanchaceae**

Вразливий (VU) середньоєвропейський вид.

Багаторічна або дворічна трав'яна напівпаразитна рослина 5-15 см заввишки із вкороченим кореневищем. Стебла численні, неопушені; головне стебло пряме, нерозгалужене, з суцвіттям майже до основи, бокові стебла довші, полягають, на кінцях висхідні. Листки, в основному, прикореневі, короткочерешкові, глибоко-пірчасто-роздільні на великі яйцеподібні частки, цілокраї або на верхівці зубчасті. Стеблові листки черешкові, ланцетні, двічі- пірчасто-розсічені, сегменти другого порядку овальні, зубчасті. Суцвіття головного пагона верхівкове, нещільне, колосоподібне, віночок двогубий, завдовжки 15-26 мм, світло-рожевого або червоно-фіолетового кольору. Трубка віночка вдвічі довша від чашечки. Нижня губа неопушена, верхня губа велика, пряма, на кінці із серпоподібно зігнутим шоломом, з двома короткими вниз направленими зубцям. Цвіте у травні-липні.

Росте на болотах, бідних вологих луках.

ЗАГРОЗА: осушення перезволожених оселищ, надмірне випасання.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення боліт, регуляція випасання.

Фото: Ковальчук А.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 534;
Кузярін, 2010; Данилюк, 2010.

АКОНІТ БЕССЕРА

Aconitum besserianum **Andrz. ex Trautv.**
Родина Жовтецеві – **Ranunculaceae**

Загрожений (EN) ендемік Поділля.

Багаторічна напіврозеткова полегла або похилена трав'яна рослина заввишки 40-200 см, з розлогим галузистим суцвіттям. Листки лопатеві, 20-65 см завдовжки, 18-30 см завширшки, темнозелені. Стебло слабко опушене. Оцвітина брудно-біла або блідо-жовта, верхній чашолисток – шолом, видовженої трубчастої форми, повністю опушений, квітконіжки опушені гачкуватими волосками, шпорки нектарників закручені.
Цвіте у червні-серпні.

Росте у широколистяних лісах, на узліссях та галявинах, вздовж рік та поблизу водойм.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, забруднення берегів рік господарськими відходами.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення оселищ, зривання рослин, викопування кореневищ.

Фото: Оліяр Г.
Література: Малиновський, 2001; Стойко та ін., 2004; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 548.

АКОНІТ ОПУШЕНОПЛОДИЙ

Aconitum lasiocarpum **(Rchb.) Gáyer**

Родина Жовтецеві – **Ranunculaceae**

Вразливий (VU) субендемік Карпат, реліктовий вид.

Багаторічна безрозеткова прямостояча трав'яна рослина заввишки (25) 40-160 см зі сферичними бульбами зі столонами та розлогим галузистим суцвіттям. Листки пальчасторозділені, до 15-30 см завдовжки, 10-20 см завширшки, темнозелені. Стебло слабко опушене. Оцвітина темно-синя, верхній чашолисток – шолом – конічної форми, густо опушений відстовбурченими залозистими волосками, квітконіжки і плодолистки густо опушені залозистими волосками або голі, шпорки нектарників відхилені. Цвіте у липні-серпні.

Росте серед чагарників, на узліссях, вологих схилах, поблизу рік і водойм, піднімається до висоти 1240 м н.р.м.

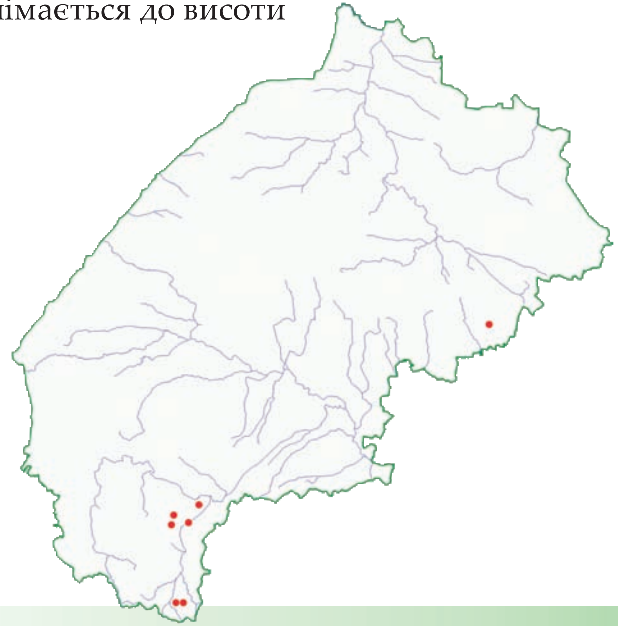

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, засмічення берегів рік, витоптування.

ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення оселищ, зривання рослин, викопування кореневищ.

Фото: Новіков А.

Література: Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 550; Новіков, Мітка, 2011.

АКОНІТ ПІСТРЯВИЙ

Aconitum variegatum **L.**
Родина Жовтецеві – **Ranunculaceae**

Вразливий (VU) альпійсько-центральноєвропейський вид.

Багаторічна безрозеткова прямостояча трав'яна рослина 30-160 см заввишки зі сферичними бульбами зі столонами та розлогим галузистим суцвіттям. Листки пальчасторозділені, до 15-30 см завдовжки, 10-20 см завширшки, темно-зелені. Стебло голе. Оцвітина темно-синя, біла або пістрява, верхній чашолисток – шолом – конічної форми, голий, квітконіжки голі, шпорки нектарників відхилені. Цвіте у липні-серпні.

Росте серед чагарників і на узліссях широколистяних лісів.

ЗАГРОЗА: вирубування лісів, знищення природних оселищ.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона нищення оселищ.

Фото: Мітка Й.
Література: Tasenkevich, 2003; Сорока, 2008; Новіков, Мітка, 2011.

ГОРИЦВІТ ВЕСНЯНИЙ

Adonis vernalis **L.**
Родина Жовтецеві – **Ranunculaceae**

Євросибірський лісостеповий вид невизначеного природоохоронного статусу.

Багаторічна трав'яна рослина 10-40 см заввишки (іноді сягає 60 см) з товстим темно-бурим кореневищем і прямими слабо розгалуженими надземними пагонами. Листки розсічені на вузькі ниткоподібні долі. Квіти – до 5 см діаметром, золотисто-жовті із багатьма листочками оцвітини, поодинокі на верхівках стебел. Плід багатогорішок. Цвіте від квітня до початку червня.

Росте на остепнених схилах.

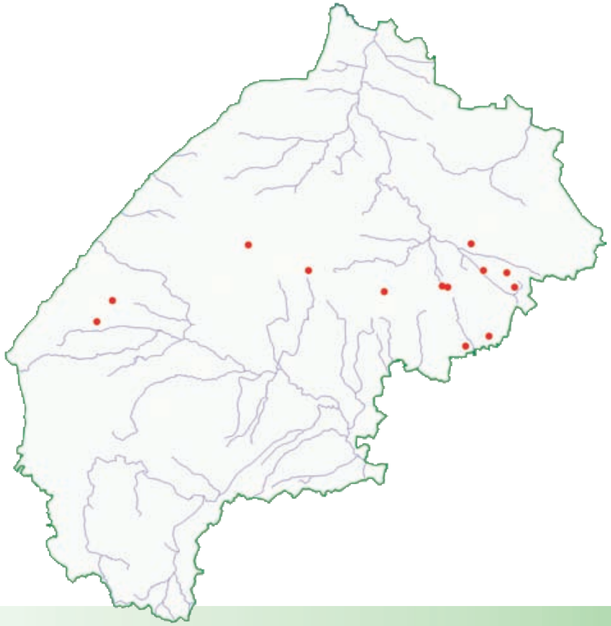

ЗАГРОЗА: розорювання, терасування та заліснення схилів, випасання, надмірна заготівля, збирання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона розорювання, терасування та заліснення схилів, випасання, надмірної заготівлі, збирання на букети.

Фото: Чернецький М.
Література: Motyka, 1936;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 552.

АНЕМОНА НАРЦИСОКВІТКОВА

Anemone narcissiflora **L.**
Родина Жовтецеві – **Ranunculaceae**

Вразливий (VU) високогірний вид з розірваним ареалом.

Багаторічна трав'яна рослина. Стебло 10-50 см заввишки. Прикореневих листків 3-7 з довгими черешками, трійчасторозсіченими пластинками п'ятикутної чи майже округлої форми. Стеблові листки розділені на лінійні долі. Стебло і листки м'яко-опушені. Квітки до 2 см в діаметрі, білі, зібрані по 2-8 у зонтикоподібні суцвіття. Плоди багатогорішки.
Цвіте у червні-липні.

Росте на остепнених трав'янистих схилах.

ЗАГРОЗА: розорювання, терасування і заліснення схилів, випасання, збирання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона розорювання, терасування та заліснення схилів, випасання, збирання на букети.

Фото: Капелюх Я.
Література: Motyka, 1936;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 554.

СОН ВЕЛИКИЙ

Pulsatilla grandis **Wender.**
Родина Жовтецеві – **Ranunculaceae**

Вразливий (VU) центральноєвропейський вид.

Декоративна трав'яна багаторічна рослина 10-25 см заввишки, з прямостоячим стеблом, під час цвітіння густо відстовбурчено-опушена. Прикореневі листки, які з'являються після цвітіння – на довгих густо-волосистих черешках, широко-яйцеподібні, нерівномірно двічі-пірчасто-роздільні, з лінійно-ланцетними часточками, у молодому віці шовковисто-волосисті, пізніше голі. Стеблові листки кільчасті, лінійні, сидячі. Квітконоси прямостоячі, до часу цвітіння – 1-2 см завдовжки, пізніше сильно витягуються, повстяно-волосисті. Великі ясно-фіолетові або бузкові, зовні шовковисто-волосисті квітки досягають 5-10 см в діаметрі. Вони поодинокі на верхівці стебла, спочатку прямостоячі, пізніше – пониклі.
Цвіте у квітні-травні.

Росте на лучних степах, узліссях.

ЗАГРОЗА: розорювання, терасування і заліснення схилів, випасання, збирання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона розорювання, терасування та заліснення схилів, випасання, збирання на букети.

Фото: Данилюк Л..
Література: Motyka, 1936;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 564.

СОН РОЗКРИТИЙ

Pulsatilla patens **(L.) Mill.**
Родина Жовтецеві – **Ranunculaceae**

Вразливий (VU) європейський вид.

Багаторічна трав'яна рослина до 40 см заввишки. Стебла прямостоячі, прикореневі листки черешкові, в обрисі округло-серцеподібні, тричі розсічені, із зубчастими дольками з гострими пластинками, з'являються після цвітіння; стеблові листки утворюють обгортку. Стебло й листки сильно опушені. Квітконоси прямі; оцвітина 3-4 см діаметром, синьо-фіолетова, зовні волосиста; горішки сильно опушені. Цвіте у квітні-травні.

Росте в лучних степах і на остепнених луках.

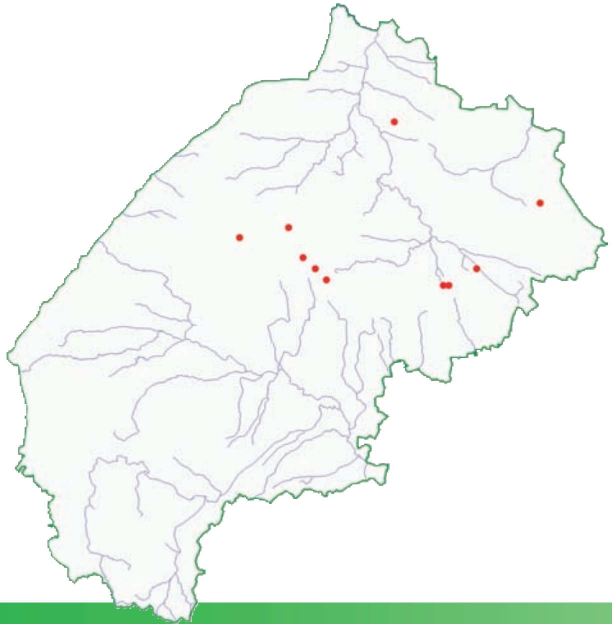

ЗАГРОЗА: розорювання, терасування і заліснення схилів, випасання, збирання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона розорювання, терасування та заліснення схилів, випасання, збирання на букети.

Фото: Буджак В.
Література: Motyka, 1936;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 565.

СОН ЛУЧНИЙ

Pulsatilla pratensis **(L.) Mill.**
Родина Жовтецеві – **Ranunculaceae**

Центральноєвропейський вид невизначеного природоохоронного статусу на південній межі поширення.

Багаторічна трав'яна рослина до 40 см заввишки, з товстим кореневищем та одноквітковим стеблом. Листки тричі пірчасторозсічені, прикореневі – довгочерешкові, з'являються ще до цвітіння або під час цвітіння; верхні листки утворюють обгортку з лінійними частками. Стебло і листки густо-м'яковолосисто-опушені, квітка поникла, дзвоникоподібна, до 4 см в діаметрі, з шістьма темно-фіолетовими, зовні м'якоопушеними листочками. Цвіте у квітні-травні.

Росте в лучних степах і на остепнених луках.

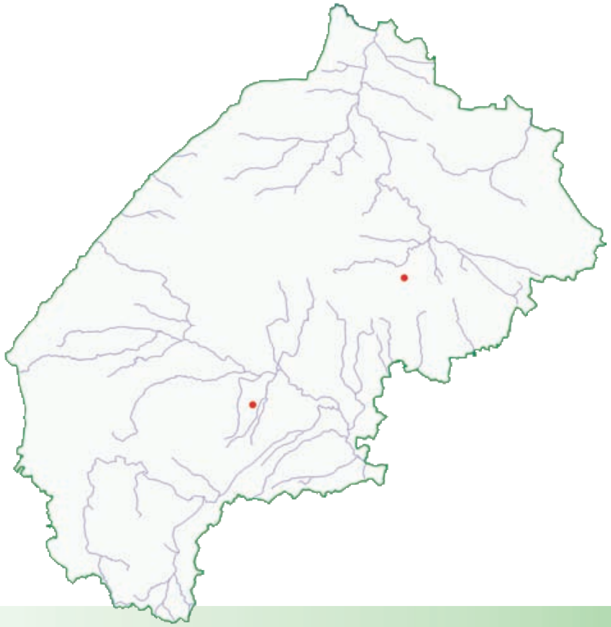

ЗАГРОЗА: розорювання, терасування і заліснення схилів, випасання, витоптування, збирання на букети.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона розорювання, терасування та заліснення схилів, випасання, збирання на букети.

Фото: Іванчик О.
Література: Собко, 2005;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 566.

ВЕРБА ЛАПЛАНДСЬКА

Salix lapponum **L.**
Родина Вербові – **Salicaceae**

Вразливий (VU) бореальний євросибірський вид.

Кущ 0,5–1 м заввишки, з темно-червоними або каштановими голими гілками. Молоді гілочки пухнасті. Листки довгасто-яйцеподібні або ланцетні, густобілоповстисті, 5-8 см завдовжки, 2-3 см завширшки, цілокраї або хвилясто-виїмчасті, іноді рідко дрібнозубчасті, на коротких черешках. Суцвіття – овальні густоквіткові сережки, 2-4 см завдовжки. Цвіте у квітні-травні.

Росте на відкритих або рідколісних осоково-сфагнових ділянках, на галявинах та торфовищах.

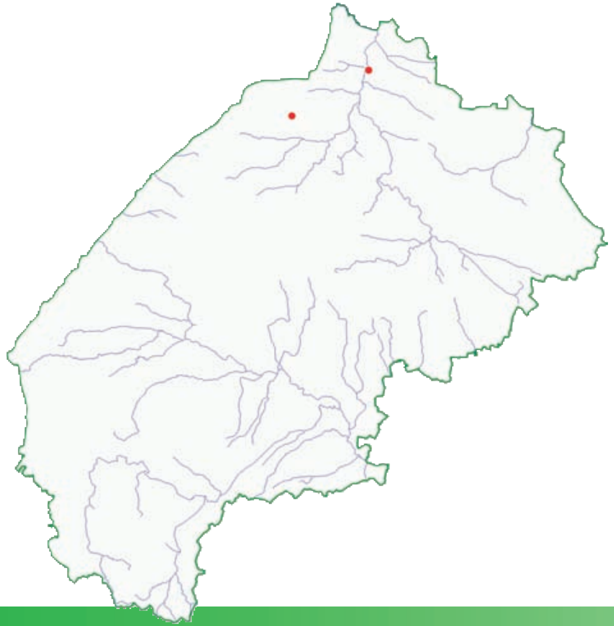

ЗАГРОЗА: осушення болотних масивів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення болотних масивів.

Фото: Борсукевич Л.
Література: Андриенко, 1980;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 585.

ВЕРБА ЧОРНИЧНА

Salix myrtilloides **L.**
Родина Вербові – **Salicaceae**

Вразливий (VU) реліктовий євразійський вид на південній межі поширення.

Кущ до 100 см заввишки, з тонкими жовтуватими або червонувато-бурими голими гілками. Бруньки голі, яйцеподібні, тупі. Листки 1-3,5 см завдовжки, яйцеподібні або овальні, цілокраї, голі, тонкі; зверху матово-зелені або сизуваті, знизу сизі, з густою сіткою жилок. Суцвіття – сережки із вкороченими квітконіжками і пониклою віссю, які розцвітають одночасно із появою листків. Сережки опадають у чоловічих особин відразу після цвітіння, а у жіночих – після дозрівання і розсівання насінин, сережки опадають. Квітки сидячі, розміщені у пазухах цілісних приквітників, без оцвітини, лише з одним довгастим нектарником. Насінини дрібні (1-2 мм завдовжки), з тонкою, напівпрозорою оболонкою і з летючкою волосків, розносяться вітром. Цвіте у травні-липні.

Росте на болотах.

ЗАГРОЗА: осушення, заліснення боліт.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона знищення оселищ.

Фото: Борсукевич Л.
Література: Андриенко, 1980;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 586.

ЛОМИКАМІНЬ ЗЕРНИСТИЙ

Saxifraga granulata **L.**

Родина Ломикаменеві – **Saxifragaceae**

Зникаючий (CR) середньоєвропейсько-середземноморський вид на східній межі поширення.

Багаторічна трав'яна залозисто-опушена рослина 10-50 см заввишки з прямостоячими, поодинокими, у нижній половині улисненими, у верхній – розгалуженими стеблами. Корінь з бульбоподібними потовщеннями. Прикореневі листки з округло-ниркоподібною пластинкою, 1-5 см завширшки, 0,7-2,5 см завдовжки, в густій розетці, довгочерешкові; стеблові – з клиноподібною основою й вужчими та гострими лопатями, на коротких черешках. Квітки великі (10-14 мм завдовжки, 3-5 мм завширшки), білі або жовтуваті, в щиткоподібно-волотеподібному багатоквітковому суцвітті. Цвіте у травні.

Росте на післялісових луках, галявинах, на лучних схилах.

ЗАГРОЗА: розорювання, надмірне викошування і випасання.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона розорювання, надмірного викошування і випасання.

Фото: Ковальчук А.
Література: Флора УРСР. Т. 5, 1953;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 594.

БЕЛЛАДОННА ЗВИЧАЙНА

Atropa belladonna **L.**
Родина Пасльонові – **Solanaceae**

Вразливий (VU) євро-малоазійський вид.

Багаторічна трав'яна рослина 1-2 м заввишки з товстим кореневищем. Стебло пряме, товсте, соковите, зелене, темно-коричневе або фіолетове, вгорі вилчасто розгалужене, залозисто-опушене. Листки великі, тонкі, голі, яйцеподібні, цілокраї, на верхівці загострені, 20 см завдовжки, зверху темно-зелені або бурувато-зелені, знизу світліші. Нижні листки розміщені почергово, а верхні – попарно. Квітки великі, пониклі, на залозистих квітконіжках, розташовані поодиноко або по кілька у пазухах верхніх листків. Віночок трубчастий, розширений по верхньому краю, буро-фіолетово-червонуватий. Плід – чорно-фіолетова, блискуча соковита двогнізда ягода.
Цвіте з травня до осені.

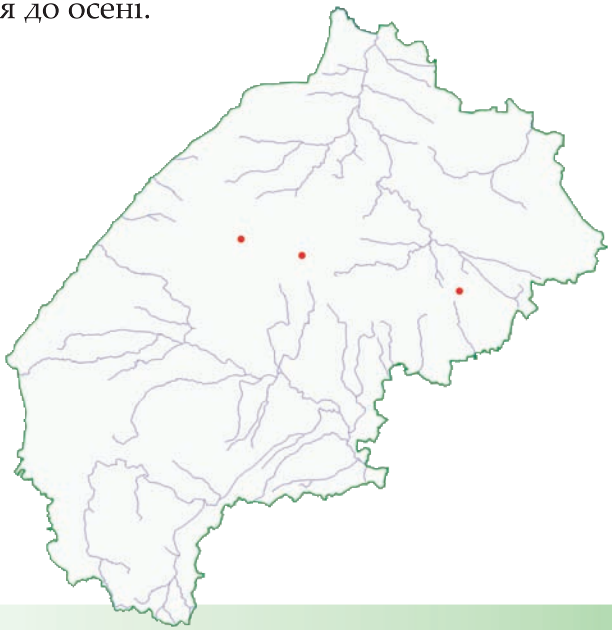

Росте в широколистяних лісах, по чагарниках.

ЗАГРОЗА: вирубування природних лісів, заготівля лікарської сировини.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона заготівлі лікарської сировини, раціональне ведення лісового господарства.

Фото: Ковальчук А.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 604.

СКОПОЛІЯ КАРНІОЛІЙСЬКА

Scopolia carniolica **Jacq.**
Родина Пасльонові – **Solanaceae**

Євро-кавказький вид невизначеного природоохоронного статусу.

Багаторічна трав'яна рослина до 50 см заввишки з м'ясистим слаборозгалуженим кореневищем. Стебло вгорі вилчасто розгалужене, прямостояче. Листки почергові, великі, голі, цілісні або надрізані, темно-зелені, яйцеподібно-видовжені, на верхівці зубчасті, до 20 см завдовжки. Квітки поодинокі, правильні до 3 см завдовжки, звислі на ніжках, що виходять з листкових пазух. Віночок трубчасто-дзвоникоподібний, зрослопелюстковий, з п'ятьма короткими округлими лопатями, зовні бурий, блискучий, всередині – оливково-зелений. Плід – куляста двогнізда коробочка.
Цвіте в квітні-червні.

Росте у вологих листяних лісах.

ЗАГРОЗА: вирубування природних лісів, заготівля лікарської сировини.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона заготівлі лікарської сировини, раціональне ведення лісового господарства.

Фото: Баранчук Г.
Література: Доброчаева и др., 1987; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 605.

КЛОКИЧКА ПЕРИСТА

Staphylaea pinnata **L.**
Родина Клокичкові – **Staphylaeaceae**

Рідкісний (R) євро-малоазійський реліктовий вид.

Листопадний кущ до 5 м заввишки, рідше невелике деревце. Стебла голі, часто воскової текстури, кора стовбура сіра, гілок – жовто-бура, молодих пагонів – зелена. *Листки* до 13 см завдовжки, непарно-перисті, з 5-7 яйцеподібно-ланцетних листочків, довгочерешкові, дрібнопилчасті по краю, з округло-клиноподібною основою, зверху темно-зелені, знизу світліші. Суцвіття – довгаста або яйцеподібна, мало розгалужена, поникла волоть, до 15 см завдовжки, містить до 40 квіток, які цвітуть після розпускання листків протягом 20-25 днів. Чашолистики яйцеподібні, зовні злегка рожеві, пелюстки білі, вужчі за чашолистики. Плоди – повислі, обернено-широкояйцеподібні, здуті коробочки до 5 см завдовжки, що містять до 20 бурих, блискучих, досить великих, до 1,2 см насінин.
Цвіте в травні-липні.

Росте у світлих лісах, на лісових галявинах.

ЗАГРОЗА: вирубування природних лісів.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: раціональне ведення лісового господарства.

Фото: Ковальчук А.
Література: Доброчаева и др., 1987;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 606.

ВОВЧЕ ЛИКО ПАХУЧЕ

Daphne cneorum **L.**
Родина Тимелеєві – **Thymelaeaceae**

Вразливий (VU) диз’юнктивно поширений вид.

Кущ до 30 см заввишки, стебла лежачі і висхідні. Листки лопатоподібні, 8-16 мм завдовжки, зберігаються на пагонах взимку зеленими. Квітки лілово-рожеві, дуже ароматні, зібрані пучками по 6-20 на верхівках гілок. Плід кістянка. Цвіте у квітні-травні.

Росте в лучних степах, дубово-соснових лісах.

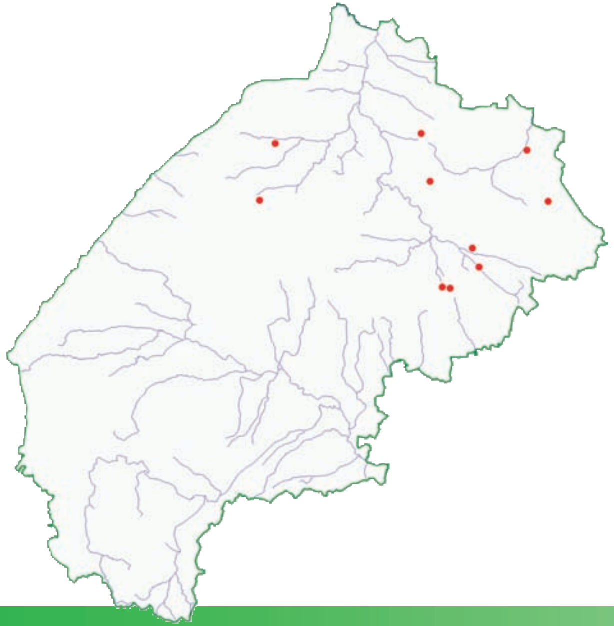

ЗАГРОЗА: як декоративна і запашна рослина інтенсивно зривається на букети, потерпає від заростання лісом, надмірної рекреації, випасання, пожеж.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона збору, випасання, надмірної рекреації.

Фото: Ковальчук А.
Література: Motyka, 1936;
Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 608.

ВОДЯНИЙ ГОРІХ ПЛАВАЮЧИЙ

Trapa natans **L. s.l.**

Родина Водяногоріхові – **Trapaceae**

Реліктовий вид невизначеного природоохоронного статусу.

Однорічна водна рослина з гнучким пагоном 50–150 см завдовжки, плаваючі листки утворюють розетку діаметром до 20 см. Різна довжина здутих черешків забезпечує мозаїчне розміщення ромбічних листкових пластинок. Квітки поодинокі, надводні, з чотирма білими пелюстками, верхні долі чашечки залишаються при плодах, дерев'яніють та перетворюються на шипи. Плід кістянкоподібний, однак м'ясистий оплодень швидко руйнується у воді, після чого плід набуває вигляду чотирирогого (дворогого) горіха. Цвіте у травні-червні.

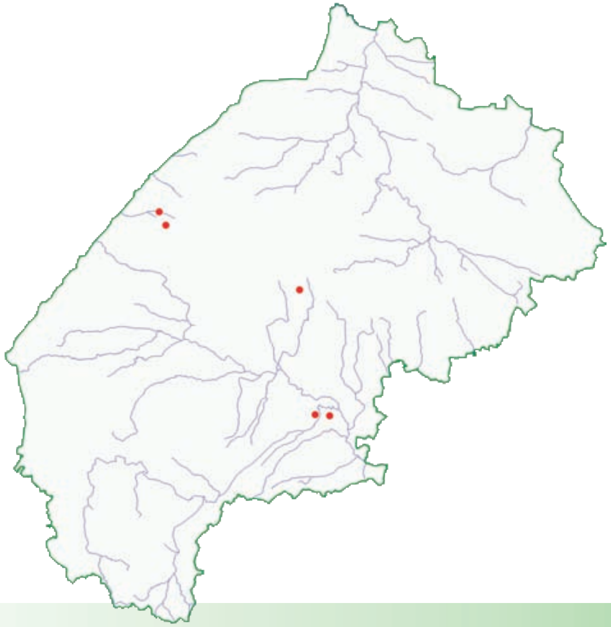

Росте у малопроточних водоймах, заплавних озерах і старицях річок з мулистими, мулисто-піщаними та мулисто-торфовистими донними відкладами.

ЗАГРОЗА: осушення, забруднення водойм, заготівля.
ЗАХОДИ З ОХОРОНИ: заборона осушення, забруднення водойм, заготівлі.

Фото: Домбровська А.
Література: Дубына и др., 1993; Червона книга України. Рослинний світ, 2009, с. 612.

У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ТАКОЖ ТРАПЛЯЮТЬСЯ ЗАНЕСЕНІ ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ

Водорості

Бамбузіна Бребіссона – *Bambusina brebissonii* Kutz. ex Kutz.
Батрахоспермум драглистий – *Batrachospermum gelatinosum* (L.) DC.
Генікулярія спіротенієва – *Genicularia spirotaenia* (de Bary) de Bary
Нітела струнка – *Nitella gracilis* (J.E. Sm.) C. Agardh

Гриби

Моховик паразитний – *Boletus parasiticus* Fr.
Катателазма царська – *Catathelasma imperiale* (Fr.) Sing.
Клаваріадельф товкачиків – *Clavariadelphus pistillaris* (L.) Donk
Герицій коралоподібний – *Hericium coralloides* (Fr.) Gray
Хрящ-молочник чорний, хрящ-молочник деревний – *Lactarius lignyotus* Fr.
Модринофомес лікарський, модринова губка – *Laricifomes officinalis* (Vill.: Fr.) Kotl. et Pouzar
Мутин собачий – *Mutinus caninus* (Huds.) Fr.
Трутовик зонтичний – *Polyporus umbellatus* (Pers.) Fr.
Кальмарник веретеноподібний – *Pseudocolus fusiformis* (E. Fischer) Lloyd
Сироїжка синювата – *Russula turci* Bres.
Листочня кучерява, спарасис кучерявий – *Sparassis crispa* (Wulfen) Fr.
Шишкогриб лускатий, лускач – *Strobilomyces strobilaceus* (Scop.) Berk.

Лишайники

Аллоцетрарія океза – *Allocetraria oakesiana* (Tuck.) Randlane & Thell
Гетеродермія прекрасна – *Heterodermia speciosa* (Wulf.) Trev.
Лептогіум насічений – *Leptogium saturninum* (Dicks.) Nyl.
Лобарія легеневоподібна – *Lobaria pulmonaria* (L.) Hoffm.
Меланохалеа елегантна – *Melanohalea elegantula* (Zahlbr.) O. Blanco et al.

Нефрома рівна – *Nephroma parile* Ach.
Нефрома загорнута – *Nephroma resupinatum* (L.) Ach.
Пармелієла щетинистолиста – *Parmeliella triptophylla* (Ach.) Müll. Arg.
Пармотрема перлинова – *Parmotrema perlata* (Huds.) M. Choisy
Стікта закопчена – *Sticta fuliginosa* (Dicks.) Ach.
Тукнерарія лаурера – *Tuckneraria laureri* (Krempelh.) Randlane & Thell
Уснея квітуча – *Usnea florida* (L.) Web. in Wigg.

Мохоподібні

Анакамтодон сплахноподібний – *Anacamptodon splachnoides* (Froel. ex Brid.) Brid.
Кампілостелій скельний – *Campylostelium saxicola* (F. Weber et D. Mohr) Bruch et Schimp.
Генедієла гайма – *Hennediella heimii* (Hedw.) R. H. Zander
Гукерія блискуча – *Hookeria lucens* (Hedw.) Sm.
Меезія тригранна – *Meesia triquetra* (L. ex Jolycl.) Ångstr.
Палудела відстовбурчена – *Paludella squarrosa* (Hedw.) Brid.
Псевдокаліергон плауноподібний – *Pseudocalliergon lycopodioides* (Brid.) Hedenäs
Псевдокаліергон трирядний – *Pseudocalliergon trifarium* (F. Weber et D. Mohr) Loeske
Скорпідій скорпіоноподібний – *Scorpidium scorpioides* (Hedw.) Limpr.

ЛІТЕРАТУРА:

Андриенко Т.Л. Мелкие болотные ивы (*Salix lapponum* L., S. *myrtilloides* L., S. *rosmarinifolia* L.) на Украине // Ботанический журнал. – 1980. – 65, № 6: 843-848.

Андриенко Т.Л., Попович С.Ю., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Полесский государственный заповедник. Растительный мир. – Киев: Наук. Думка, – 1986. – 208 с.

Андрієнко Т.Л. Комахоїдні рослини України / Під ред. В.В. Протопопової. – Київ: Альтерпрес, – 2010. – 80 с.

Борсукевич Л. М. Нове місцезнаходження *Nymphoides peltata* (S.G. Gmel.) O. Kuntze на території Львівської області //Український ботанічний журнал. – 2009. – 66, N 2: 208-212.

Данилик І.М. Рід *Carex* L. (Cyperaceae) у флорі Львівщини (Україна) // Український ботанічний журнал – 1994. – 51, №1: 49-54.

Данилюк К. Рід *Pedicularis* L. (*Orobanchaceae*) в Українських Карпатах: хорологія / Матеріали XIII з’їзду Українського ботанічного товариства, Львів, 19-23 вересня 2011 р.: 41.

Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др. Определитель высших растений Украины – Киев: Наук. Думка, – 1987. – 548 с.

Дубына Д.В., Гейны С., Гроудова З. и др. Макрофиты – индикаторы изменений природной среды. – Киев: Наук. думка, 1993. – 434 с.

Зеленчук А.Т. Особенности семенного размножения и возобновления *Carlina onopordifolia* (*Asteraceae*) в условиях Западной Подолии // Ботанический журнал. – 1985. – 70, № 4: – С. 500-507.

Кагало О.О., Загульський М.М., Зеленчук А.Т., Сичак Н.М. Судинні рослини державного заказника “Лиса гора та гора Сипуха” в Золочівському районі Львівської області. // Наукові основи збереження біотичної різноманітності. – 2004. – Вип. 6: 6-81.

Малиновський К.А. Флористичне розмаїття Львівщини // Праці НТШ. Екологічний збірник. – 2001. – VII: 135-143.

Новіков А.В., Мітка Ю. Рід *Aconitum* L. в Українських Карпатах // Біологічні студії. – 2011. – 5, № 2: 161-163.

Собко В.Г. Стежинами Червоної книги. – 2-ге вид., допов. – Київ: Урожай, – 2007. – 280 с.

Собко В.Г. Науки заповідне зілля. – Київ: Український фітосоціологічний центр, – 2005. – 451 с.

Сорока М.І. Рослинність Українського Розточчя. – Львів: Світ, 2008. – 432 с.

Стойко С.М., Мілкіна Л.І., Солодкова Т.І. та ін. Охорона природи Українських Карпат та прилеглих територій. – Київ: Наук. думка, 1980. – 227 с.

Стойко С.М., Ященко П.Т., Кагало О.О., Мілкіна Л.І., Л.Тасєнкевич, Загульський М.М. Раритетний фітогенофонд західних регіонів України. – Львів: Ліга-Прес, – 2004. – 232 с.

Флора УРСР. Т. III, V / Під ред. М.І. Котова та А.І. Барбарича. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1950, 1953.

Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха – Київ: Глобалконсалтинг, – 2009. – 900с.

Czerwona księga Karpat Polskich. Rośliny naczyniowe / Red. Z. Mirek, H. Piękoś-Mirkowa. – Kraków, 2008. – 615 s.

Kulczyński S., Motyka J. Zespoły leśne i stepowe okolicy Łysej Góry koło Złoczowa // Kosmos A. – 1936. – 61:187-217.

Motyka J. Notatki florystyczne z okolic Łysej Góry koło Złoczowa // Kosmos A. – 1936. – 61: 219-224.

Szafer W., Kulczyński, Pawłowski B. Rośliny polskie. – Warszawa: PWN, – 1976. – 1019 s.

Tasenkevich L. Vascular plants // Carpathian list of endangered species / [eds. Z. Witkowski, W. Król, W. Solarz]. Vienna–Krakow: WWF-CEI, – 2003: 6-19.

Wierdak S. Bez Josiki (*Syringa josikaea* Jacq.) w Karpatach nad górnym Stryjem // Acta Soc. Bot. Pol. – 1923. – vol. 1/2: 895-899.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ЛАТИНСЬКИХ НАЗВ РОСЛИН

Aconitum besserianum Andrz. ex Trautv. 98
Aconitum lasiocarpum (Rchb.) Gáyer 99
Aconitum variegatum L. 100
Adonis vernalis L. 101
Aldrovanda vesiculosa L. 82
Allium carinatum 16
Allium strictum Schrad. 17
Allium ursinum L. 18
Allium volhynicum Besser 17
Allocetraria oakesiana (Tuck.) Randlane & Thell 114
Anacamptis coriophora (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase 57
Anacamptis morio (L.) R.M. Bateman, Pridgeonet M.W. Chase 60
Anacamptodon splachnoides (Froel. ex Brid.) Brid 115
Anemone narcissiflora L. 102
Atropa belladonna L. 109
Bambusina brebissonii Kutz. ex Kutz. 114
Batrachospermum gelatinosum (L.) DC. 114
Betula humilis Schrank 77
Betula obscura A.Kotula 78
Boletus parasiticus Fr. 114
Botrychium lunaria (L.) Sw. 11
Botrychium matricariifolium (A.Braun ex Döll) W.D.J.Koch 13
Botrychium multifidum (S.G.Gmel.) Rupr. 12
Campylostelium saxicola (F. Weber et D. Mohr) Bruch et Schimp. 115
Carex dioica L. 22
Carex hostiana DC. 23
Carlina cirsioides Klokov 74
Carlina onopordifolia Besser 75
Catathelasma imperiale (Fr.) Sing. 114
Cephalanthera damasonium (Mill.) Druce 31
Cephalanthera longifolia (L.) Fritsch. 32
Cephalanthera rubra (L.) Rich. 33
Chamaecytisus albus (Hacq.) Rothm. 85
Chamaecytisus blockianus (Pawł.) Klask. 86
Chamaecytisus paczoskii (V. Krecz.) Klask. 87
Chamaecytisus podolicus (Błocki) Klask 88
Cladium mariscus (L.) Pohl 24
Clavariadelphus pistillaris (L.) Donk 114
Coeloglossum viride (L.) C. Hartm. 34
Colchicum autumnale L. 21
Corallorhiza trifida Chatel. 35
Crocus heuffelianus Herb. 25
Cypripedium calceolus L. 36
Cystopteris sudetica A.Braun et Milde 10
Dactylorhiza fuchsii (Druce) Soó 37
Dactylorhiza incarnata (L.) Soó 38
Dactylorhiza maculata (L.) Soó 39
Dactylorhiza majalis (Rchb.) P.F.Hunt et Summerhayes 40
Dactylorhiza sambucina (L.) Soó 41
Daphne cneorum L. 112
Dianthus pseudoserotinus Błocki 80
Diphasiastrum alpinum (L.) Holub 5
Diphasiastrum complanatum (L.) Holub 6
Dracocephalum austriacum L. 93

Drosera anglica Huds. 83
Epipactis atrorubens (Hoffm. ex Bernh.) Besser 42
Epipactis helleborine (L.) Crantz 43
Epipactis palustris (L.) Crantz 44
Epipactis purpurata Smith 45
Erythronium dens-canis L. 28
Festuca heterophylla Lam. 69
Fritillaria meleagris L. 29
Galanthus nivalis L. 19
Genicularia spirotaenia (de Bary) de Bary 114
Gladiolus imbricatus L. 26
Goodyera repens (L.) R.Br. 46
Gymnadenia conopsea (L.) R.Br. 47
Gymnadenia densiflora (Wahlenb.) A.Dietr. 48
Gymnadenia odoratissima (L.) Rich. 49
Hennediella heimii (Hedw.) R. H. Zander 115
Hericium coralloides (Fr.) Gray 114
Herminium monorchis (L.) R.Br. 50
Heterodermia speciosa (Wulf.) Trev 114
Hookeria lucens (Hedw.) Sm. 115
Huperzia selago (L.) Bernh. ex Schrank et Mart. 9
Hydrocotyle vulgaris L. 73
Iris sibirica L. 27
Lactarius lignyotus Fr. 114
Laricifomes officinalis (Vill.: Fr.) Kotl. et Pouzar 114
Lathyrus laevigatus (Waldst. et Kit.) Fritsch 89
Leptogium saturninum (Dicks.) Nyl. 114
Leucojum vernum L. 20
Leucorchis albida (L.) E.Mey. 65
Lilium martagon L. 30
Liparis loeselii (L.) Rich. 51
Listera cordata (L.) R.Br. 52
Listera ovata (L.) R.Br. 53
Lobaria pulmonaria (L.) Hoffm. 114
Lunaria rediviva L. 79
Lycopodiella inundata (L.) Holub 7
Lycopodium annotinum L. 8
Malaxis monophyllos (L.) Sw. 54
Meesia triquetra (L. ex Jolycl.) Ångstr. 115
Melanohalea elegantula (Zahlbr.) O. Blanco et al. 114
Mutinus caninus (Huds.) Fr. 114
Neotinea ustulata (L.) R.M. Bateman, Pridgeon et M.W. Chase 55
Neottia nidus-avis (L.) Rich. 56
Nephroma parile Ach. 115
Nephroma resupinatum (L.) Ach. 115
Nitella gracilis (J.E. Sm.) C. Agardh 114
Nymphoides peltata (S.G. Gmel.) Kuntze 95
Orchis coriophora L. 57
Orchis mascula (L.) L. 61
Orchis militaris L. 62
Orchis morio L. 60
Orchis purpurea Huds. 58
Orchis signifera Vest 59
Orchis ustulata L. 55
Ornithopus perpusillus L. 90
Oxycoccus microcarpus Turcz. ex Rupr. 84
Paludella squarrosa (Hedw.) Brid. 115
Parmeliella triptophylla (Ach.) Müll. Arg. 114
Parmotrema perlata (Huds.) M. Choisy 115
Pedicularis sylvatica L. 97
Platanthera bifolia (L.) Rich. 63
Platanthera chlorantha (Cust.) Rchb. 64

Polyporus umbellatus (Pers.) Fr. 114
Pseudocalliergon lycopodioides (Brid.) Hedenäs 115
Pseudocalliergon trifarium (F. Weber et D. Mohr) Loeske 115
Pseudocolus fusiformis (E. Fischer) Lloyd 114
Pseudorchis albida (L.) A.Löve et D.Löve 65
Pulsatilla grandis Wender. 103
Pulsatilla patens (L.) Mill. 104
Pulsatilla pratensis (L.) Mill. 105
Russula turci Bres. 114
Salix lapponum L. 106
Salix myrtilloides L. 107
Salvinia natans (L.) All. 14
Satyrium repens L. 46
Saxifraga granulata L. 108
Scopolia carniolica Jacq. 110
Scorpidium scorpioides (Hedw.) Limpr. 115
Senecio besserianus Minder. 76
Sesleria caerulea (L.) Ard. 70
Sesleria uliginosa Opiz 70
Sparassis crispa (Wulfen) Fr. 114
Spiranthes amoena (M.Bieb.) Spreng. 66
Spiranthes spiralis (L.) Chevall. 67
Staphylaea pinnata L. 111
Sticta fuliginosa (Dicks.) Ach. 115
Stipa pennata L. 71
Strobilomyces strobilaceus (Scop.) Berk. 114
Succisella inflexa (Kluk) G. Beck 81
Swertia perennis L. 92
Syringa josikaea J.Jacq. ex Rchb. 96
Taxus baccata L. 15
Tofieldia calyculata (L.) Wahlenb. 72
Trapa natans L. 113
Traunsteinera globosa (L.) Rchb. 68
Trifolium rubens L. 91
Tuckneraria laureri (Krempelh.) Randlane & Thell 115
Usnea florida (L.) Web. in Wigg. 115
Utricularia minor L. 94

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК УКРАЇНСЬКИХ НАЗВ РОСЛИН

Аконіт Бессера 98
Аконіт опушеноплодий 99
Аконіт пістрявий 100
Аллоцетрарія океза 114
Альдрованда пухирчаста 82
Анакамтодон сплахноподібний 115
Анемона нарцисоквіткова 102
Бамбузіна бребіссона 114
Баранець звичайний 9
Батрахоспермум драглистий 114
Беладонна звичайна 109
Береза низька 77
Береза темна 78
Билинець довгорогий 47
Билинець найзапашніший 49
Билинець щільноквітковий 48
Білоцвіт весняний 20
Бровник однобульбовий (герміній однобульбовий) 50
Бузок карпатський (б. східнокарпатський, б. угорський) 56
Булатка великоквіткова 31
Булатка довголиста 32
Булатка червона 33
Верба лапландська 106
Верба чорнична 107
Відкасник осотоподібний 74
Відкасник татарниколистий 75
Вовче лико пахуче 112
Водяний горіх плаваючий 113
Гвоздика несправжньопізня 80
Генедієла гайма 115
Генікулярія спіротенієва 114
Гериций коралоподібний 114
Гетеродермія прекрасна 114
Глевчак однолистий 54
Гніздівка звичайна 56
Горицвіт весняний 101
Гронянка багатороздільна 12
Гронянка півмісяцева 11
Гронянка ромашколиста 13
Гудієра повзуча 46
Гукерія блискуча 115
Еритроній собачий зуб 28
Жировик Льозеля 51
Жовтозілля Бессера 76
Журавлина дрібноплода 84
Зелениця альпійська 5
Зелениця сплюснута 6
Зіновать біла 85
Зіновать Блоцького 86
Зіновать Пачоського 87
Зіновать подільська 88
Змієголовник австрійський 93
Зозулинець блощичний (плодоріжка блощична) 57
Зозулинець прикрашений 59
Зозулинець пурпуровий 58
Зозулинець салеповий (плодоріжка салепова) 60

Зозулинець чоловічий 61
Зозулинець шоломоносний 62
Зозулині сльози серцелисті 52
Зозулині сльози яйцеподібні 53
Зозулині черевички справжні 36
Кальмарник веретеноподібний 114
Кампілостелій скельний 115
Катателазма царська 114
Клаваріадельф товкачиків 114
Клокичка периста 111
Ковила пірчаста 71
Комонничок зігнутий 81
Конюшина червонувата 91
Коральковець тричінадрізаний 35
Коручка болотна 44
Коручка пурпурова 45
Коручка темночервона 42
Коручка чемерникоподібна 43
Косарики черепитчасті 26
Костриця різнолиста 69
Лептогіум насічений 114
Листочня кучерява (спарасис кучерявий) 114
Лілія лісова 30
Лобарія легеневоподібна 114
Ломикамінь зернистий 108
Лунарія оживаюча 79
Любка дволиста 63
Любка зеленоквіткова 64
Меезія тригранна 115
Меланохалеа елегантна 114
Меч-трава болотна 24
Міхурниця судетська (пухирник судетський) 10
Модринофомес лікарський (модринова губка) 114
Моховик паразитний 114
Мутин собачий 114
Неотінея обпалена (зозулинець обпалений) 55
Нефрома загорнута 1154
Нефрома рівна 115
Нітела струнка 114
Осока дводомна 22
Осока Госта 23
Палудела відстовбурчена 115
Пальчатокорінник бузиновий (зозульки бузинові) 41
Пальчатокорінник м'ясочервоний (зозульки м'ясочервоні) 38
Пальчатокорінник плямистий (зозульки плямисті) 39
Пальчатокорінник травневий (зозульки травневі) 40
Пальчатокорінник Фукса (зозульки Фукса) 37
Пармелієла щетинистолиста 114
Пармотрема перлинова 115
Півники сибірські 27
Підсніжник білосніжний (п. звичайний) 19
Пізньоцвіт осінній 21
Плавун щитолистий 95
Плаун річний 8
Плаунець заплавний 7
Псевдокаліергон плауноподібний 115
Псевдокаліергон трирядний 115
Псевдорхіс білуватий (лейкорхіс білуватий) 65
Пташник крихітний (орнітопус крихітний) 90
Пухирник малий 94
Росичка англійська 83
Рябчик шаховий 29

Сальвінія плаваюча 14
Сверція багаторічна 92
Сеслерія голуба 70
Сироїжка синювата 114
Скополія карніолійська 110
Скорпідій скорпіоноподібний 115
Скрученик приємний 66
Скрученик спіральний 67
Сон великий 103
Сон лучний 105
Сон розкритий 104
Стікта закопчена 115
Тис ягідний (негній-дерево) 15
Тофільдія чашечкова 72
Траунштейнера куляста 68
Трутовик зонтичний 114
Тукнерарія лаурера 115
Уснея квітуча 115
Хрящ-молочник чорний (хрящ-молочник деревний) 114
Цибуля ведмежа (левурда, черемша) 18
Цибуля кіляста 16
Цибуля пряма 17
Чина гладенька 89
Шафран Гейфеля 25
Шишкогриб лускатий (лускач) 114
Шолудивник лісовий 97
Щитолисник звичайний 73
Язичок зелений 34

Довідкове видання

РІДКІСНІ ТА ЗНИКАЮЧІ РОСЛИНИ ЛЬВІВЩИНИ

Керівник проекту М.С.Хом'як.

Відповідальні за реалізацію проекту:
Башта Г., Ковальчук О., Шемелинець І., Шопа І.

Авторський колектив:
Тасєнкевич Л., Калінович Н., Сорока М., Борсукевич Л., Данилюк К., Хміль Т., Гончаренко В., Прокопів А., Жук О., Сеник М., Мамчур З., Дика О., Новіков А., Пірогов М.

Світлини:
Ковальчук А., Оліяр Г., Капелюх Я., Борсукевич Л., Буджак В., Тасєнкевич Л., Данилюк К., Чернецький М., Баранчук Г., Проців Г., Сорока М., Кіш Р., Лучин І., Новіков А., Домбровска А., Іванчик О., Калюжная В., Кузярін О., Любченко А., Мітка Й., Пірогов М., Савіцкі Р., Хміль Т.

Картосхеми:
Ковальчук І., Пука Є.

Підп. до друку 28.11.2011. Формат 60х84 1/8.
Папір крейдований. Гарнітура Palatino Linotype.
Офс. друк. Ум.-друк. арк. 14,4. Замовлення № 87.

ПП "Видавництво "БОНА".
вул. Наукова, 5, м. Львів, 79083.
Свідоцтво держ.реєстру ДК 3989.
Тел./факс (032) 240 96 40, тел. (032) 254-02-74,
e-mail: bona-kr@lviv.farlep.net